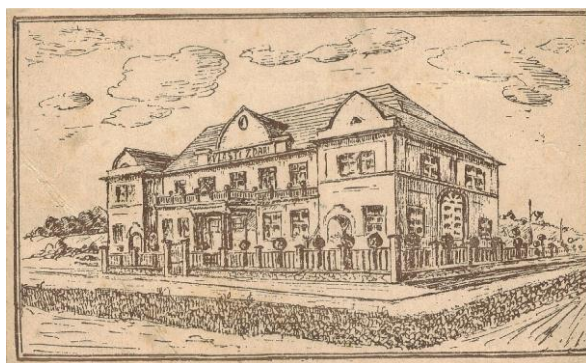

Petr Žížka – Miroslav Hurta

MALÁ KRONIKA SOKOLA RAJHRAD

**Tělocvičná jednota Sokol Rajhrad
2005**

Úvodem

Šedesátá léta 19. století byla mezníkem v životě českého národa. Politická sevřenost se uvolňovala, zájmy občanů o kulturu těla i ducha se probouzely. Do této doby spadá založení naší nejvýznamnější a nejstarší tělovýchovné organizace nejenom u nás, ale i ve světě. Byl založen Sokol.

Vznik Sokola je spojen s Pražskou tělocvičnou jednotou, od roku 1864 zvanou Sokol Pražský. Ustavující valná hromada jednoty se uskutečnila 16. února 1862. Program nového sdružení přednesli dr. Miroslav Tyrš a Jindřich Fügner, který byl zvolen starostou. Jeho náměstkem a později náčelníkem se stal Miroslav Tyrš.

Na Moravě byla první sokolská jednota založena v Brně taktéž již v roce 1862 pod názvem Moravský tělocvičný spolek. V Tyršově statisticko-historickém přehledu sokolských jednot pro rok 1865 je u brněnské jednoty uveden 2. leden 1862 jako den založení. Zakladatelem spolku byl MUDr. Jan Helcelet. Pro nepřítelů úřadů a špatné hospodářské poměry přestala jednota v roce 1867 existovat. V následujícím roce dochází k její obnově a od té doby se Brno stává střediskem Sokolstva celé Moravy.

Rajhradská sokolská jednota je mladými nadšenci založena v roce 1905. Podnět k založení vyšel od úředníka rajhradské sladovny Rudolfa Budinky a malíře Ludvíka Žampacha.. Oba byli již dříve členy sokolských jednot v jiných místech a měli styky s brněnskou jednotou.

Naše publikace není podrobným dějepisem. Chce pouze zachytit významné mezníky v životě rajhradské sokolské jednoty, chce poděkovat všem členům, kteří se na vývoji jednoty podíleli a chce zvláště mladé sokolské generaci ukázat pracovitost a lásku k vlasti – tedy vlastnosti, které mají i v dnešní době trvalou hodnotu.

Rajhradský SOKOL 1905 – 2005

Prolog

Když v letech 1965 – 1966 začala přístavbou přísálí velká rekonstrukce rajhradské sokolovny, byly ve schránce v obvodním zdivu nalezeny pergameny, které zaznamenaly počátek stavby sokolovny a historický vývoj rajhradského Sokola v letech 1905 – 1926. Necht' právě tento text, zachycující počátky sokolovny v Rajhradě, je pro čtenáře tohoto spisku prologem, který otevírá dveře rajhradské historie sokolské.

V osmém roce naší samostatnosti, v roce VIII. sletu všesokolského, kdy na pláních strahovských vzepjala se síla myšlenky sokolské k vrcholným metám, kdy veškeren svět v údivu sledoval to moře mužné síly a nadšení, ovládané dobrovolnou, přece však tuhou kázní, v tomto roce odhodlali jsme se k stavbě vlastního stánku, naší sokolovny. Ač téměř bez finančních prostředků, přece odhodlaně přistoupili jsme k tomuto dílu v pevné víře, že ještě nevymřela ta sokolská povaha, neznající překážek, neboť je dovede překlenouti láskou ku věci Tyršově, řídící se při tom světlým příkladem Fügnerovým.

Stavíce tuto budovu, víme, jaké povinnosti na sebe bereme a tu slavnostně slibujeme, že chceme Vám, budoucím, odevzdati stánek krásný, neposkvrněný, z něhož by vycházeli

mužové a ženy celí, mravně ucelení, stateční, povznesení nad politickými spory dočasnými, lidé práce, kteří jsou pamětní slov Tyršových: "Bud'mež činni, budoucnost náleží činnému a smělému; stojatá voda v hnilobu přechází – kdo nejde kupředu, zůstane zpět ve světě, jenž usilovně vpřed se ubírá." Tyto zásady trímejte pevně, tím pevněji, čím více v době roztržtosti národa snaží se mnozí strhnouti nás do víru stranických bojů.

Přejeme si, aby tato budova stala se sídlem opravdové, účinné lásky bratrské, jež dovede pomáhati i v dobách nejhorších, aby z ní vždycky šířilo se světlo pravdy, aby nikdy v ní nezaznělo slovo falše a zloby, aby stala se střediskem všech lidí dobré vůle, kteří pochopili, že na lásce k bližnímu spočívá štěstí lidské, že jen láskou udržuje a zachovává se svět lidí, kteří bratrskou láskou sdružení a dobrovolnou kázní utužení, celým svým snažením budou směřovati k tomu, aby ideje Tyršovy a Fügnerovy staly se majetkem celého národa, byly pojítkem, jež by sbližovaly všechny národy slovanské v jednu rodinu, silnou uvnitř, silnou navenek, o níž by rozbíjely se zloby našich nepřátel! Nazdar!

Toto prohlášení podepsali 5. září 1926 tehdejší činovníci Sokola Rajhrad v čele se starostou Felixem Hellerem a jednatelem Václavem Maršálkem.

Kapitola 1 – Zrození a první roky života Sokola Rajhrad

V roce 1905 z podnětu úředníka rajhradské sladovny Rudolfa Budinky a malíře Ludvíka Žampacha uvažuje skupina mladých nadšenců o založení Sokola v Rajhradě. Na jejich přání uspořádala Sokolská župa Rastislavova (*od roku 1924 nazývaná Brněnská župa Rastislavova a od roku 1928 Župa Jana Máchala*) dne 30. července 1905 výlet do Rajhradu, kde u „pily“ (*jde o pilu, která byla na rameni řeky Svatky před lesní oborou*) předvedla veřejné sokolské cvičení. Po vystoupení cvičenců promluvil o významu sokolstva nadšenými slovy dr. Seidl. Téhož dne večer se konala v hostinci u pana Lánika (*dnešní hostinec v Tovární ulici*) pod vedením župního náčelníka Pouchlého ustavující schůze rajhradské pobočky brněnské sokolské jednoty. Přihlásilo se 40 členů. Na tomto jednání byl zvolen pouze „přechodný“ výbor. Řádná ustavující schůze se konala 13. srpna téhož roku. Za účasti 28 členů byl zvolen starostou odboru (*tak se nazývala ustavená pobočka brněnské sokolské jednoty*) Adolf Walter, správce klášterního velkostatku, jednatelem a náčelníkem Rudolf Budinka, úředník sladovny, pokladníkem Ludvík Žampach, malíř. Členové výboru: Karel Herrlich, L. Hošek, L. Janeček, J. Netolický. Náhradníci: Jindřich Krejčí a František Mlčák. Předním úkolem odboru bylo pořídit potřebné cvičební náradí a náčiní. Ještě v roce 1905 byla zakoupena bradla a žíněnka. Další vybavení se budovalo postupně. Je zajímavé, že na rozdíl od dnešních stanov, které říkají, že v případě zániku jednoty její majetek připadne vyšším orgánům ČOS, první stanovy nově vznikající jednoty obsahovaly ustanovení, že v případě zániku jednoty majetek připadne rajhradským hasičům. Tak mělo být zajištěno, že majetek, který rajhradští členové těžce začali dávat dohromady, zůstane i po případném zániku rajhradského Sokola místním občanům. Ochránitelkou založeného odboru v Rajhradě byla sokolská jednota brněnská.

Sokolský život v Rajhradě se rozbíhá. Dvakrát týdně začínají cvičit muži, výbor se schází pravidelně jedenkrát měsíčně (*tato tradice se dodržuje i v současnosti*). Aby se vydělalo na nákup náradí, pořádaly se taneční zábavy, šibřinky a hrálo se divadlo. V roce 1906 se uskutečnilo první veřejné cvičení, které se konalo u pily, a byl uskutečněn neúspěšný pokus o ustavení dorostu. V závěru roku byly zahájeny přípravy na V. všesokolský slet, kterého se v roce 1907 zúčastnili dva členové. V témže roce bylo úspěšně zorganizováno propagační veřejné cvičení v Opatovicích.

Po dvou letech horlivé činnosti nastává vlivem určité nekázně cvičenců a některých členů výboru a také vlivem odchodu některých mladých členů na vojenskou službu citelný útlum. Sokolskému odboru hrozí v roce 1909 zrušení, ale naštěstí koncem roku dochází návratem některých členů z vojenské služby opět k oživení činnosti, což vede k tomu, že je odbor 26. července 1910 prohlášen samostatnou jednotou. Bylo to zásluhou především nově zvoleného starosty Ludvíka Sojky, který se nebojácně pustil do sokolské práce. Veřejné cvičení, ke kterému došlo 31. července téhož roku na Městečku, obětavou prací nově zvoleného starosty potvrdilo. Je třeba však říci, že od počátku své existence se museli rajhradští sokolové potýkat se základním problémem – zajištěním vhodných prostor ke cvičení. Nejprve se začalo cvičit v hostinci U Láníků a od roku 1910 na radnici v obecním hostinci. Za pěkného počasí se cvičilo též na dvoře hostince. Vždy se cvičilo za plného hostinského provozu. Slabší výkony některých cvičenců byly často posměšně komentovány hostinskými návštěvníky, což pak u těchto cvičenců vyvolávalo nechuť ke cvičením. Problémy byly i s uskladněním tělocvičného náradí, které se občas v hostinci poškozovalo. Výbor jednoty chtěl tuto situaci řešit stavbou vlastní tělocvičny. Za 5.400 korun byla od rolníka Leopolda Valnohy zakoupena stodola. Na její adaptaci se počítalo s částkou 2.000 korun. Brzy se však ukázalo, že tento odhad byl mylný a že je nutno počítat s částkou trojnásobně vyšší. Tyto peníze jednota neměla, a když ani Česká obec sokolská nemohla poskytnout bezúročnou půjčku, ukázalo se, že celá transakce je nad finanční možnosti jednoty. Stodola byla prodána zpět a výbor jednoty vešel znovu v jednání s panem Láníkem. Bylo dohodnuto, že Láník postaví pro potřeby jednoty prostorný sál s jevištěm, který následně rajhradským Sokolům pronajme na deset let za poplatek 200 korun ročně. A tak se sokolské cvičení v roce 1912 opět přestěhovalo do hostince pana Láníka.

Přesto, že se rajhradští Sokolové museli potýkat s nepřízní ze strany obce i části rajhradského občanstva, dokázali se dobře připravit na VI. všesokolský slet v Praze. Ve své činnosti museli čelit nepřízní ze strany katolických kruhů, které jednotě vytýkaly údajnou proticírkevní a protináboženskou výchovu. K těmto protestům se přidávala i obec, která nepovolení sokolských plesů zdůvodňovala tvrzením, že návštěvníci těchto zábav, vracející se v ranních nedělních hodinách domů, ruší bohoslužby.

Dobrým krokem ke zvýšení prestiže Sokola Rajhrad bylo zvolení Josefa Starnovského starostou jednoty. Jeho volbou (*J. Starnovský byl v té době ředitelem rajhradského zemského sirotčince*) v roce 1911 získala opět jednota na vážnosti, což dokázala hojná účast občanů na úspěšném veřejném cvičení konaném 6. srpna. Do jednoty začala vstupovat místní inteligence, která se až dosud činnosti stranila, a přistupovali i členové z dalších vrstev obyvatelstva. Jednota se věnuje vedle cvičení také přednáškové činnosti, zřizuje si knihovnu a hrají se divadla. Na VI. všesokolský slet odjíždí do Prahy 18 členů jednoty. V červenci téhož roku je založen ženský odbor. V následujícím roce zakládají místní učitelé Soběský a Hudrlík sokolský pěvecký sbor. Jednota má v roce 1913 celkem 73 členů a pomáhá při založení odboru v Sobotovicích.

Rok 1914 je zasvěcen přípravám na slet brněnského sokolstva. V době, kdy probíhalo cvičení mužů, byl slet nečekaně přerušen. Důvodem k přerušení a k následnému zákazu sletu bylo zavraždění arcivévody Františka Ferdinanda v Sarajevu, které předznamenalo začátek první světové války.

V době válečné se dařilo udržovat činnost Sokola Rajhrad jen s velkými obtížemi. Cvičení bylo narušováno dalšími odvody členů na frontu. Celkem bylo odvedeno 62 členů jednoty, tři se z války nevrátili. Přes tyto obtíže se v období války podařilo zahrát několik divadelních představení a připravit tělovýchovné besídky v Rajhradě, Blučině, Hustopečích, Hrušovanech a v Brně. Výtěžky z těchto akcí byly věnovány na dobročinné účely. Při omezené tělovýchovné činnosti dokázali se alespoň dorostenci zúčastnit župních závodů

v Oslavanech, kde dosáhli dobrého umístění a získali čestné uznání. A tak jen díky velké obětavosti členů, kteří nebyli odvedeni, a především díky obětavosti pokladníka jednoty Jindřicha Krejčího rajhradští sokolové přežili těžké válečné období.

Prudký rozvoj zaznamenala jednota v roce 1919, kdy se její počet rozrostl na 253 členů. Problém, kde cvičit, byl znovu na pořadu dne. Místnost u Lániků, postavená i za finančního přispění jednoty, nedostačovala. Přípravy na VII. všesokolský slet probíhaly za daných okolností ve složitých podmínkách. Nadšení a pílí cvičenců byla korunována úspěchem. Sletu se v roce 1920 zúčastnilo 9 dorostenců a 64 členů. Na veřejném cvičení v témže roce byli bouřlivě přivítáni legionáři Bohdan Matoušek, Jindřich Mátl, Rudolf Leitgeb, František a Metoděj Netopilovi, Konstantin a Adolf Žampachovi, Petr Němec, Ladislav Maršálek, Josef Haluza, Augustin Kláška, Ferdinand Havlík a Pavel Kordiovský. Pietní vzpomínka byla věnována Štěpánu Sedláčkovi, který padl na sibiřských pláních (v *budově školy na Masarykově ulici připomíná Štěpána Sedláčka pamětní deska – pozn. autorů*). Rajhradští Sokolové pomohli v tomto roce založit odbor v Holasících.

Vraťme se k problému kde cvičit. Při parcelaci klášterních pozemků na Matlašce byl v roce 1922 po dlouhém vyjednávání získán zásluhou starosty jednoty Felixe Hellera pozemek naproti vlakovému nádraží. Na stavbu byla vypsána členská půjčka, která vynesla 14.000,- Kč. Na nově získaném pozemku se v srpnu 1925 konalo veřejné cvičení, kterým se zahájila příprava na VIII. všesokolský slet. Na podzim téhož roku se začíná se stavbou sokolovny. Nejprve vzniká sborovna a byt sokolníka, následují šatny a tělocvična, ve které se od prvopočátku uvažuje o promítání filmů. Vlivem stavby si v následujícím roce musela jednota vypůjčit kolem 100.000,- Kč. Dne 5. září 1926 je do zdiva novostavby vložen pamětní kámen, ve kterém jsou uloženy pergameny se stručnou historií Sokola v Rajhradě a s svoláním, jehož text je použitý v prologu této malé kroniky. Koncem října je stavba dokončena a 9. listopadu probíhá kolaudace. Sokolská činnost byla v nové sokolovně zahájena již o dva dny dříve členskou schůzí a prvním promítáním filmu. Akce se zúčastnilo 250 členů, dorostenců a hostů.

V náročném roce stavby sokolovny dokázali se členové a dorostenci velmi úspěšně připravit na VIII. všesokolský slet, kterého se v Praze zúčastnilo 10 dorostenců a 38 členů a členek. Léta založení, léta rozvíjení sokolské myšlenky v Rajhradě byla stavbou sokolovny úspěšně završena.

- *Do této kapitoly vložit jako ilustrace: stvrzenky na půjčky a zápis vložení pamětního kamene do zdiva sokolovny*

Kapitola 2 – Období rozvoje 1927 – 1934

Rok 1927 byl v životě rajhradského Sokola ve znamení otevření sokolovny, která byla slavnostně otevřena 29. května. Na mimořádné valné schůzi byla vzdělavatelem Václavem Maršálkem připomenuta historie rajhradského Sokola od roku 1905. Poté následoval proslov starosty jednoty Cyrila Klimeše a vystoupení pěveckého sboru. Následujícího dne prošel Rajhradem sokolský průvod. Vlivem deštivého počasí neproběhlo veřejné cvičení na hřišti za sokolovnou v plném rozsahu. Cvičení bylo zkráceno a den byl ukončen taneční zábavou v sokolovně.

Celé období do roku 1934 je ve znamení další výstavby sokolovny. Vybavuje se byt sokolníka, zlepšuje se osvětlení sokolovny. Na hřišti se budují letní sprchy. Provoz kina se úspěšně rozvíjí (*podrobnosti v kapitole Sokol Rajhrad a kultura*). Veškeré práce spojené s další výstavbou sokolovny a s úpravou jejího okolí jsou konány bezplatnou svépomocí, takže jednota v roce 1930 uhradila pouze částku 895,- Kč za materiál. Výbor jednoty

uvažoval o přístavbě sálu pro divadelní představení se 300 sedadly, galerií a schůzovní místností. Žel, tento záměr se nikdy pro nedostatek financí nepodařilo uskutečnit.

V této době jednota stojí v čele rajhradského kulturního a společenského života. Rajhradští Sokolové pravidelně – buď sami nebo ve spolupráci s dalšími rajhradskými spolky – pořádali oslavy narozenin T.G. Masaryka, Husovy oslavy a zvláště pak oslavy svátku největšího – 28.října. Jednota dále zorganizovala nespočet tanečních zábav, besídek, přednášek, koncertů, divadelních a filmových představení.

Nejvíce je však nutno ocenit onu nenápadnou a vytrvalou práci cvičitelů. Všechny složky cvičily pravidelně jednou až dvakrát týdně. Na rozdíl od současnosti se cvičilo celoročně, o letních prázdninách měly volno pouze žákovské složky. Cvičení se v této době již neomezuje jen na prostná. Začíná se pěstovat lehká atletika a hrají se pohybové a míčové hry jako házená, odbíjená, tlúčená a zaháněná. Provozuje se stolní tenis a podnikají se různé turistické výlety. Každý rok se v Rajhradě pravidelně pořádalo veřejné cvičení a jednota vystupovala i při veřejných cvičeních sousedních sokolských jednot. Členové jednoty se zúčastňovali všesokolských sletů, vystupovali na okrskových závodech a cvičeních. Jednota se pomalu, ale jistě pracovala mezi nejlepší jednoty v župě.

Nelze si také nepovšimnout dobrého organizačního zabezpečení činnosti. Pro náčelníky a cvičitele, jakož i pro další funkcionáře byly sokolskou župou pořádány pomahatelské a cvičitelské školy, zdravotnické kurzy apod. Často tyto kurzy trvaly i celý týden a členové, kteří je chtěli absolvovat, si museli vzít dovolenou. Sokol tím dosáhl vysoké úrovně cvičitelského a funkcionářského aktivu. Přesto, že v rajhradské jednotě docházelo k poměrně vysoké obměně cvičitelů a náčelníků, vždy byla zajištěna kontinuita činnosti.

25. výročí svého trvání oslavila jednota velkolepým průvodem, slavnostním osvětlením sokolovny a velkým štafetovým během z různých míst Rajhradu. Ke štafetovému pozdravu se připojili Sokolové z Holasic. Jubilejní oslavy vyvrcholily v neděli 3. srpna 1930 veřejným cvičením. Největší úspěch měla závěrečná skupina provedená 110 cvičenci. Rajhradským Sokolům přišli blahopřát k výročí zástupci Máchalovy župy, Sokola Brno I a celá řada představitelů sokolských jednot z širokého okolí. Při gratulaci nechyběli ani zástupci nejrůznějších spolků. Oslav 25. výročí založení jednoty se dočkalo sedm zakládajících členů.

Tricátá léta, která jsou charakterizována především další výstavbou a modernizací sokolovny, můžeme hodnotit také jako léta rozvoje cvičení. IX. všesokolský slet 1932 přivedl do sokolovny nové členy; sokolovna ožila nebývalým cvičebním ruchem. Do Prahy odjíždí 31 mužů, 6 dorostenců, 21 žen a 8 dorostenek. Z toho jich cvičilo 14 mužů, 14 žen a dvě dorostenky. Mimo slet v Praze cvičili rajhradští cvičenci na župním sletu v Brně, při otevření sokolovny v Syrovicích a zúčastnili se sletových závodů. Z 1677 závodníků dosáhli: F. Březina 167., J. Lehký 244. a B. Dočkal 299. místo.

Snad úspěch IX. sletu, možná Hitlerův nástup v Německu a s tím spojené nebezpečí fašismu, přitáhlo do jednoty další nové členy. Členové, kteří v této době vstupovali do Sokola, skládali slib následujícího znění: *“ Slibujeme, že vždy zachováme se tak, jak se sluší na dobrého člověka, čestného občana, Sokola a Čecha. Slibujeme, že poslušni budeme vždy a všude všech sokolských ustanovení a příkazů a že se nedopustíme nikdy ničeho, čím by jméno naší vlasti, našeho národa a Sokolstva mohlo být poskvrněno a že naopak se přičiníme vždy a všude, abychom byli hodnými syny a dcerami svého národa a vlasti.*

Zavazujeme se vždy oddaně a nezištně sloužiti svému národu a své vlasti, slibujeme statečnost, vytrvalost a kázeň, abychom nezůstavili vlasti menší, nýbrž větší a mocnější, než jakou jsme ji převzali.

Slibujeme, že vždy hájiti budeme svoji vlast všemi silami hmotnými a duševními a že pro její dobro vše obětujeme a i život položíme proti všem, kdož by jakýmkoliv způsobem ohrožovali její čest, bezpečnost nebo samostatnost.“

O skládání slibu nových členů byla v jednotě vedena zvláštní kniha, ve které byl text slibu napsán na přední straně. Nový člen po jeho přečtení podáním pravé ruky starostovi jednoty a dotknutím se levou rukou sokolského praporu, potvrdil slib slovem *slibuji*. Podpisem slibujícího člena do připravené knihy byl akt slibu ukončen.

Dá se říci, že rok 1933 byl jedním z nejúspěšnějších roků v historii rajhradského Sokola. Rajhradští cvičenci během roku vystoupili celkem čtyřikrát. Největší účast byla na župním dni žactva (cvičilo 53 žáků a žaček), na okrskovém dnu žactva cvičilo 44 žáků a žaček. Mohutně vyznělo veřejné cvičení v Rajhradě, na kterém vystoupilo celkem 187 cvičenců všech složek. Rajhradští se v tomto roce zúčastnili řady závodů a soutěží v lehké atletice, odbíjené a stolním tenise. V zimních měsících tohoto roku bylo vybudováno na hřišti za sokolovnou kluziště.

Tělocvičné úspěchy tohoto období v žádném případě nezastínily další budování a modernizaci sokolovny. Dosavadní prostory totiž přestávají postačovat rozsáhlé činnosti, kterou jednota vyvíjela. Některé složky musely svou činnost omezovat pouze na jeden den v týdnu, pěvecký odbor býval při zkouškách rušen hlukem z tělocvičny. Dokonce i výbor jednoty musel schůzovat v soukromém bytě starosty, neměla-li být ztěžována práce jednotlivých složek. Proto je usilováno o přístavbu. Návrh podaný v roce 1930 byl zamítnut pro špatný finanční stav jednoty, neboť se ještě musel splácet dluh ze stavby sokolovny, ale jakmile finanční zatížení jednoty povolilo, bylo jasné, že je třeba situaci řešit. V roce 1934 byla na přístavbu vypsána členská půjčka, a i když její výtěžek nebyl příliš velký (v době hospodářské krize peníze mezi členstvem prostě nebyly), přesto se nakonec minimální počáteční kapitál s velkými obětmi nashromáždit podařilo a v roce 1936 se tak mohly zahájit práce na přístavbě jeviště.

Již předtím, v první polovině třicátých let, se uskutečňuje rozpočtová a projektová příprava promítací kabiny. Zamýšlená přístavba jeviště je brzděna dřevní houbou v podlaze. Nově vzniklé problémy vyřešila obětavost členů, kteří zcela zdarma provedli izolační práce nákladem 13.451,- Kč. Tyto peníze půjčil Cyril Klimeš, tehdejší starosta Sokola Rajhrad. K velké modernizaci sokolovny se přistoupilo v roce 1934. V souvislosti s přebudováním kinoprojekce na zvukový film a s přístavbou jeviště s podsklepením bylo rozhodnuto vypsát půjčky. Provoz zvukového filmu byl zahájen v neděli 12. srpna 1934 uvedením českého filmu Zlatá Kateřina. Technické zařízení dodala firma AEG o šest dnů dříve, než bylo smluvně dohodnuto. Náklady na uvádění zvukových filmů v Rajhradě se vyhouply na částku 25.360,- Kč.

Vlivem svízelné situace, do které se dostala pobočka Sokola v Holasicích, oddálila se tolik potřebná stavba jeviště. Holasická sokolovna padla do dražby a bylo potřeba pomoci. Čtrnáct členů rajhradského Sokola holasickou sokolovnu v dražbě koupilo. Seznam členů se nedochoval. Víme jen, že byly uhrazeny úroky z hypotečního dluhu a zaplacen byl i směnečný dluh. Sokolovna v Holasicích byla zachráněna. V roce 1934 zakládá Ladislav Hošek ml. hokejový oddíl. Kluziště u sokolovny bylo v sezoně 1933/34 v plném provozu a mělo čistý zisk 1186,20 Kč. Větší prostor získává také turistika. Začínají se podnikat různé výlety – do želešického údolí, na hrad Veverí, cyklistický výlet do Medlova na koupání, do Ivančic ke Stříbskému mlýnu apod. Podnikaly se i zájezdy na Slovensko. V roce 1934 se navazuje spolupráce s místním fotbalovým klubem; RAFK půjčuje Sokolu fotbalové hřiště pro konání lehkootletických závodů a Sokol v zimě půjčuje své hřiště hokejovému odboru RAFK.

V tomto úspěšném období rajhradské sokolské jednoty nelze přehlédnout činnost v oblasti sociální. Na podporu nezaměstnaných sklářů bylo členy jednoty zakoupeno 200 skleněných srdíček a 12 skleněných svítilen. Z fondu Terezie Maršálové bylo poděleno o Vánocích chudé žactvo pečeným cukrovím a místní sociální péči bylo darována 100,- Kč.

- *Do této kapitoly vložit jako ilustrace : otevření sokolovny, zprávu matrikáře 1927-28, titulní stranu výroční zprávy 1928, potvrzenku na bezúročnou půjčku 1932*

Kapitola 3 – Vrcholné období, léta 1935 – 1938

Předválečné vrcholné období rajhradských Sokolů začíná oslavami 30. výročí založení jednoty. Na výroční schůzi je v tomto roce přečten zápis z ustavující schůze odboru Sokola, Václav Maršálek přečetl stručné dějiny Sokola v Rajhradě. Delegace členů jednoty odnesla květiny na hroby zemřelých členů. Ve druhé části výroční schůze bylo předvedeno rytmické cvičení na hudbu Dvořákovy Humoresky. Po projevech vzdělavatele Jaroslava Plcha a bývalého starosty Ludvíka Sojky bylo jednání ukončeno státní hymnou, při které provedly krojované složky cvičenců skupinu symbolizující naši republiku. Následujícího dne 23. června byl při veřejném cvičení odhalen nový slavnostní prapor jednoty. Prapor byl pořízen přičiněním Ludmily Peškařové nákladem 2.645,- Kč (sbírkou bylo získáno 2.351,- Kč). Ludmila Peškařová, která k praporu darovala stuhu, provedla akt odhalení. Stuha se, bohužel, do dnešních dnů nezachovala.

Činnost tělovýchovná úspěšně pokračuje. V rámci Župy Jana Máchala byl Sokol Rajhrad na prvním místě v poměru cvičícího členstva k celkovému počtu členů. V následujícím roce jsou zahájeny organizační přípravy na X. všesokolský slet. Zakládají se spořicí kroužky na zakoupení cvičebních úborů a sokolských krojů. V jednotě se začíná realizovat stavba jeviště. Jsou vypsány členské půjčky (výše úpisů je od 20,- Kč). O této akci je podrobně psáno v „Provolání Sokolskému bratrstvu v Rajhradě“, datovaném 15. února 1936.

Nadále se pokračuje i v činnosti humanitární. Konají se sbírky ve prospěch nezaměstnaných, mateřské škole v Rajhradě byl věnován výtěžek jednoho filmového představení a nezaměstnaným členům Sokola Rajhrad je prominut členský příspěvek za rok 1935. Šlo o pět členů. Z fondu Terezie Maršákové bylo o Vánocích poděleno 23 žáků a žákyň.

Stavba jeviště byla odhadnuta nákladem 30.000,- Kč. Bylo dohodnuto, že každý člen odpracuje cca 20 hodin, nebo uhradí Kč 2,- za každou neodpracovanou hodinu. Dílo se podařilo, jeviště bylo dáno do provozu 19. září 1936 v konečné výši nákladů 34.000,- Kč. Modernizovaná sokolovna a spolupráce s RAFK přináší úspěchy. Rozvíjejí se oddíly házené a odbíjené, atleti slaví úspěchy v župních soutěžích. Hlavní důraz je kladen na základní tělocvik. Vysláním V. Toulou a O. Klimeše do župních cvičitelských škol posiluje jednota odborné vzdělání cvičitelů.

Činnost Sokola Rajhrad mezi dvěma světovými válkami vyvrcholila v letech 1937 – 38. Svědčí o tom rozsáhlá zpráva o činnosti vydaná tiskem a rozdaná všem členům jednoty. Z této zprávy vyplývá následující: horečné přípravy na X. všesokolský slet, podrobný popis kulturní a tělovýchovné činnosti, perfektní zpracování finančního hospodaření jednoty. Jednota v roce 1937 uctila památku zemřelého prvního prezidenta ČSR Tomáše G. Masaryka. V době od úmrtí do pohřbu prezidenta byla přerušena kulturní i tělovýchovná činnost jednoty. Masarykova pohřbu se zúčastnilo sedm mužů a dvě ženy. V Rajhradě se připravuje stavba pomníku T.G.Masaryka. Ve prospěch této akce věnuje jednota 1.000,- Kč.

Členové pěveckého sboru a celá sokolská veřejnost se rozloučila se sbormistrem Vilémem Petřem, který odchází do Brna na zasloužený odpočinek (o činnosti tohoto obětavého hudebníka bude hovořeno v 7. kapitole). Vilému Petřem poděkovali členové Sokola, zástupci spolků a obecního zastupitelstva Rajhradu a Holasice.

Rok nadšení a hořkosti. Tak se dá nazvat rok 1938. V jednotě vrcholí sletové přípravy. V kronice rajhradského Sokola se píše: „*Schůze řešily kromě pravidelných úkolů hlavně přípravy sletové, neboť byl tento rok velmi bohatý na události – nejdříve plný ruchu, radostného úsilí a sletového nadšení, aby v září je vystřídaly smutek, trpkost, bolest a zklamání, které naplnily nitra všech poctivých příslušníků našeho národa.*“

Mnichovským diktátem a zradou byla nemilosrdně urvána velická území od věků náležející k naší vlasti a to tak, aby další obrana okleštěné tzv. druhé republiky, nebyla možná a byla vydána na pospas dravému Drang nach Osten.“

Tolik citace, věrně vystihující situaci roku 1938. **Nejprve nadšená sletová atmosféra** – X. sletu se zúčastnilo 20 žáků, 23 žákyň, 22 dorostenců, 22 dorostenek, 23 žen a 33 mužů. Byla to téměř třetina všech příslušníků naší jednoty. Slet vyzněl jako mohutná manifestace na obranu republiky. **Poté následovalo zklamání, smutek a zoufalství.** Na naši zemi padl stín „Mnichova“. Cvičilo se pouze do poloviny září. Všeobecná mobilizace, mnichovská ujednání a odtržení pohraničí způsobilo, že naše sokolovna byla zabrána pro vojenské účely. Členové Sokola byli v první řadě obránců republiky. Po vyhlášení mobilizace konali členové Sokola v Rajhradě ve spolupráci se Střeleckou jednotou a Orlem strážní hlídky od 21. do 27. září. Poté byli vystřídáni vojskem. Velitelem čety byl po celou dobu Cyril Vafek. Mnoho členek Sokola v té době absolvovalo kurz Červeného kříže, který v tomto období v Rajhradě probíhal.

V pohnutých podzimních dnech je v Rajhradě za aktivní účasti členů Sokola odhalen 11. září 1938 pomník T. G. Masaryka. Autorem pomníku byl akademický sochař František Hořava, rodák z nedalekých Opatovic.

Přijetí Mnichovské dohody a ztráta pohraničí byla rajhradským obyvatelstvem i sokolstvem přijata jako národní tragedie. Poprvé od vzniku republiky se nekonalý žádné oslavy 28. října, který byl vyhlášen normálním pracovním dnem, neboť nebylo co oslavovat. Následovalo období všeobecné deprese, kterému však jako jedna z mála rajhradských spolků sokolská jednota nepropadla a ještě včas dokázala zorganizovat sběr šatstva pro uprchlíky z pohraničí. V závěru roku se opět rozběhlo cvičení na plné obrátky. Jednota začíná splácet dluhy, které vznikly v souvislosti s modernizací kina. Byly splaceny dlužní úpisy členům a vráceny dluhy spořitelně. Rokem 1938 končí období velkého rozvoje rajhradského Sokola.

- *Do této kapitoly vložit jako ilustrace: titul výroční zprávy 1937, zprávu matrikáře 1937, pokladní a rozvážný účet 1937*

Kapitola 4 – Období okupace 1939 – 1945

Vlastenecký a promasarykovský postoj dali rajhradští Sokolové jasně najevo zorganizováním oslav narozenin T. G. Masaryka v březnu 1939 a v červenci téhož roku - již za okupace - když uspořádali Husovy oslavy.

S nástupem Protektorátu Čechy a Morava nastává pro sokolský život v okupované zemi těžké období. Členové výboru naší jednoty, zvláště pak vedoucí sokolského kina, musí doložit nadřízeným protektorátním úřadům osvědčení o arijském původu. Dále musí jednota písemně oznámit, že pokračuje ve své činnosti. Dlužno podotknout, že ta již byla v roce 1939 v jednotlivých složkách rozdílná. Aktivita mužských složek poklesla, ostatní se drží na úrovni minulých let. Oddíly házené a ledního hokeje vyvíjely činnost normální.

Rajhradští Sokolové se stále nechťejí smířit s okupací a sveřepě připravují v roce 1940 besídku s oslavou Masarykových narozenin. Ta již však byla okupanty zakázána. Sokolský

výbor nahrazuje zakázanou besídku koncertem Vachova sboru moravských učitelek. Jeho úspěšný průběh s velmi dobrou návštěvou dokázal vlastenecké cítění rajhradských občanů.

Během roku 1939 se začíná organizovat protiněmecký odboj, do kterého se zapojují též rajhradští Sokolové. Z iniciativy Cyrila Vafka dochází téhož roku k tajným schůzkám v sokolovně, kterých se zúčastňují spolehliví lidé ze Sokola a bývalí instruktoři předvojenské výchovy. Iniciativa vzešla ze Židlochovic, kde na tzv. „likvidační“ schůzi předvojenské branné výchovy vyzval škt. Jan Jansa z Hodonína několik spolehlivých záložních důstojníků k přípravě odbojové činnosti. Druhým impulzem pro další rozvoj odbojové činnosti v Rajhradě byla návštěva učitele Jaroslav Kukse z Klobouk u Jana Peškaře (ředitel Měšťanské školy v Rajhradě in memoriam) o prázdninách v roce 1941. Rajhradský odboj se vlivem těchto dvou členů naší jednoty významně zapsal do činnosti odbojové organizace Obrana národa .

V průběhu roku 1940 němečtí okupanti ztřešují ideový dozor. Po zákazu vytápění sálu (údajně z „úsporných“ důvodů), po zákazu nošení slavnostních krojů a po zákazu všeho, co by připomínalo Československou republiku, přišla na řadu revize sokolské knihovny četnictvem a zabavování „říši nepřátelských knih“. Programové večery jako Mikulášský večer a různé akademie se mohou uskutečnit jen bez pěveckých čísel. Výlet jednoty na hrad Veveří v roce 1940 se musel pro zákaz pochodu v útvaru uskutečnit tak, že se šlo po skupinkách.

Rozhodný úder přišel 12. dubna 1941 - nacistickými úřady je činnost Sokola úředně zastavena. Připisem bylo nařízeno, že veškeré spolkové tělocvičny jsou povinně zapůjčovány školám. Všechny svazy biografů byly rozpuštěny. V Praze bylo zřízeno filmové ústředí, do kterého se musel přihlásit každý biograf. Na četnickou stanici v Rajhradě musely být odevzdány veškeré pokladní doklady. Zastavení sokolské činnosti pokračuje 8. srpna 1941 zákazem činnosti sokolských žup. Německé prameny oznámily, že *bylo zjištěno, že tyto spolky před a po výnose prokazatelně sloužily podpoře říši nepřátelským snahám.* 12. října 1941 je jednota nacistickými úřady rozpuštěna a veškerý její majetek zabaven.

Rokem 1941 začalo zatýkání členů rajhradského Sokola. Prvním zatčeným byl vedoucí sokolského kina a správce majetku František Martiník. Byl zatčen 13. listopadu. Po jeho zatčení byl pověřen vedením kina Bohumil Havlík a správcem sokolského majetku ustanoven Němec Prechtel, který se nastěhoval do bytu v sokolovně. Mezi dalšími zatčenými nacházíme rajhradské odbojáře Jana Peškaře, manžele Vafkovy, Helenu Toulouovou a Zdeňka Daňka. Tito členové Sokola položili životy na oltář vlasti v roce 1942. Dalšími zatčenými členy naší jednoty byli Václav Maršálek, František Kadlec, Jan a Jaroslav Krajíčkoví a Ludmila Peškařová.

V dubnu 1945 se přiblížila toužebně očekávaná svoboda. Po devítidenních bojích o Rajhrad a Holasice si naše obec v prvních ranních hodinách 25. dubna 1945 svobodně vydechla. Po čtyřleté přestávce se začal sokolský život v Rajhradě svobodně rozvíjet.

- *Do této kapitoly vložit jako ilustraci: zákaz připomínky TGM, dva zákazy sokolské činnosti*

Kapitola 5 – Vývoj po roce 1945

Válečné výstřely utichly, na tvářích rajhradských občanů se opět objevuje úsměv, život se vrací do normálních kolejí. K životu se probouzí také rajhradský Sokol. 16. května 1945 se sešel správní výbor jednoty ve složení: Cyril Klimeš, Jaroslav Plech, Václav Maršálek, Vítězslav Kubíček a Marie Peloušková. Protože byla sokolovna v té době obsazena ubytovanými rudoarmějci, bylo dohodnuto svolat první poválečný sraz rajhradského sokolstva 20. května do tělocvičny měšťanské školy v Rajhradě. Na srazu byla zvolena

očistná komise, která postupně přezkoumala chování každého člena jednoty v době okupace. Dále bylo všem členům Sokola, kteří se zapojili do nerovného boje s fašismem poděkováno, a minutou ticha byla uctěna památka těch, kteří se svobody nedožili.

Starosta jednoty Cyril Klimeš pak vyzval členy k činorodé nezištné práci ve prospěch rajhradského Sokola, obce a vlasti. Rok 1945 byl rokem 40. výročí založení jednoty a před všemi členy stál nelehký úkol – výročí náležitě a důstojně oslavit. Je obdivuhodné, v jak mohutném rozsahu byly oslavy připraveny. Na slavnostní členské schůzi 5. srpna byl vřele uvítán jeden ze zakládajících členů Rudolf Budinka. Nadšeně byla přivítána Ludmila Pekařová, která za velké pozornosti přítomných ve dvouhodinovém vystoupení vyprávěla o otřesných zážitcích z pobytu v koncentračním táboře Ravensbrück. Oslavy vyvrcholily ve dnech 11. a 12. srpna 1945. Při příležitosti veřejného cvičení byli přivítáni zahraniční vojáci a členové Sokola Jan Dürböck a Jan Veselý.

Po uvolnění sokolovny Rudou armádou v červnu 1945 se začíná cvičit ve všech složkách s velkým nadšením. Po dvou letech, vlivem nedostatku cvičitelů, začíná cvičení stagnovat, což se projevilo hlavně u dorostenců a mužů. Výbor jednoty musel na tuto situaci nějakým způsobem reagovat, protože i dřívější chloubka – sokolská kázeň, začala mít povážlivé trhliny. Po zvážení nastalé situace bylo výborem rozhodnuto, že se každý člen zúčastní alespoň jedné ideové školy. Toto ujednání vzbudilo odpor župního předsednictva, které nepokládalo za správné nutit do absolvování sokolských škol takové členy, kteří sami již mnohokrát v těchto školách přednášeli. Situace se nakonec ve spolupráci s župou vyjasnila a uklidnila. Sokol v Rajhradě mohl nastoupit k přípravě XI. všesokolského sletu.

Radostná atmosféra sokolského rozvoje v roce 1945 byla zkalena 16. září náhlou smrtí předního člena výboru Václava Maršálka, který byl v období nacistické okupace zapojen do odbojového hnutí a zároveň v této době, ne zrovna jednoduché, stál v čele naší obce. V roce 1942 byl krátký čas německými okupanty vězněn. Když zemřel, bylo mu 54 let. K uctění jeho památky rozšířil výbor jednoty fond Terezie Maršákové, z něhož byly každoročně podělovány chudé sokolské děti, na fond Terezie a Václava Maršákových.

Vedle tělovýchovné činnosti byla v poválečném období obnovena i činnost divadelní a v menší míře se rozvinula činnost hudební (*podrobněji v kapitole 7*).

Vývoj v únoru 1948 silně ovlivnil dění v rajhradském Sokole – i zde, po nástupu komunistů k moci, musely vznikat akční výbory. K zásahům komunistů do sokolského života se vrátíme později. Sledujme nyní přípravy prvního poválečného sletu.

Na rozdíl od předválečných sletů, kdy členové jednoty v období příprav spořili peníze, aby na cestu, cvičební úbor a pobyt v Praze našetřili, museli členové vedle peněz shromažďovat i potravinové lístky. A tak každý měsíčně odevzdával lístky na pět nebo deset dekagramů masa, mouky apod. Útržky potravinových lístků se odšťihovaly, nalepovaly a odevzdávaly na župu, která pak ve spolupráci s vedením ČOS zajišťovala stravování cvičenců. Ve své době to byl úctyhodný výkon, uvážíme-li, že se XI. všesokolského sletu v Praze zúčastnilo 585.000 cvičenců. Z naší jednoty cvičilo 16 žáků, 9 žákyň, 10 dorostenců, 25 dorostenek, 25 mužů a 40 žen. Všichni si odnesli z vystoupení na Strahově nezapomenutelné zážitky. Slet v roce 1948 se stal mohutnou manifestací proti nastupujícímu komunistickému režimu. Účastníci průvodu se většinou při pochodu před tribunou, kde seděl nový prezident Klement Gottwald, odvraceli. Skandovala se hesla jako „Ať žije prezident Beneš!“, „Bez Beneše, bez Hany, nejsou žádné Hradčany!“, nebo „My jsme Kladno černé, Benešovi věrné!“, „Nedáme si diktovat, koho máme milovat!“ apod.

Vraťme se tedy k zásahům komunistů. Počáteční tlaky se projevily jen ustavením akčního výboru jednoty. Jeho členy byli v podstatě členové výboru Sokola (předsedou byl Jaroslav Plch), a tak bylo přirozené, že prověřování členů skončilo konstatováním, že akční výbor neshledal žádných závad. Ostřejší zásahy si KSČ v období příprav sletu nedovolila. Vše

přišlo po sletu, kdy byla v Rajhradě ustavena subkomise Akčního výboru Národní fronty pro očistu Sokola. Začínají výsledky a po nich postihy. Komise napomínala rajhradskou výpravu za „nevhodné chování při sletu“ a za „nerozumné výroky“. Je třeba dodat, že sletové průvody (na dnech dorosteneckých i členských) v Praze byly ostře sledovány příslušníky Státní bezpečnosti. Závěrečné postihy v Rajhradě zněly: „*Vyloučit dorostence Miroslava Rapoucha a členy Ferdinanda Sysla a Františka Sýkoru z řad rajhradského Sokola*“. Všichni byli vyloučeni za „nesokolské chování v Praze“. Jak paradoxní!

Další útoky KSČ proti sokolské jednotě a některým jejím představitelům vedly k tomu, že mnozí členové sami na své funkce rezignovali, z jednoty vystupovali nebo se alespoň na čas stáhli do ústraní. Atmosféra napadání a podezírání měla negativní vliv na chod jednoty. I když v březnu 1948 byla pod taktovkou KSČ sjednocena tělovýchova a do Sokola měli v Rajhradě přestoupit členové Orla a fotbalového klubu RAFK, členstva ubývalo. V prosinci téhož roku se rozešla Sokolská župa Jana Máchala, vzdělávací činnost upadala, stávala se stále formálnější, až nakonec zanikla úplně. Jednota v tomto období ztratila možnost samostatného rozhodování. Rozhodovalo se o ní jinde – ve vesnické organizaci KSČ, v místním akčním výboru Národní fronty a na místním národním výboru. Situace dospěla i do takové absurdní polohy, že pokud chtěla některá ze společenských organizací v padesátých letech pořádat taneční zábavu, žádost o propůjčení sálu sokolovny nebyla adresována Sokolu, ale místnímu národnímu výboru. Jednota si nemohla svobodně volit ani své funkcionáře. Všechny kandidátky sokolských činovníků až do roku 1989 musela schvalovat vesnická organizace KSČ. Pod vlivem nastalé situace se na mimořádné výborové schůzi dne 24. srpna 1949 vzdává starostenství dlouholetý obětavý sokolský pracovník Cyril Klimeš.

Necitlivým uplatňováním sovětského modelu tělovýchovy byla na počátku padesátých let tělovýchovné činnosti v Rajhradě zasazena poměrně těžká rána. Pod heslem, že by měl každý sportovat na svém pracovišti, došlo k direktivnímu ustanovení sokolských jednot v závodě Tonak (později Bytex či Moravan), ve státním statku a ve vojenské posádce. Žactvo mělo sportovat ve školní tělovýchovné jednotě. Šlo o naprosto nesmyslné a organizačně nepřipravené rozhodnutí. Nově vzniklé minijednotky nebyly dostatečně vybavené a neměly ani vlastní tělocvičnu (s výjimkou školy, kde ovšem jedna tělocvična zdaleka nestačila), takže ti, kteří chtěli cvičit, chodili stejně do sokolovny. Je třeba podotknout, že ke spojení (a s navazujícím přechodem sokolské jednoty do Tonaku) Sokola Rajhrad s Tonakem nikdy nedošlo. Nakonec „vyšší místa“ uznala nesmyslnost všech těchto rozhodnutí a doporučila, aby členové závodních jednot přešli do místní sokolské jednoty. V této době již není Sokol v čele sjednocené tělovýchovy, pracuje pouze jako Dobrovolná sportovní organizace Sokol v rámci Československého svazu tělesné výchovy. Někdejší sokolské slety byly nahrazeny celostátními spartakiádami. Výsledkem tohoto nepodařeného experimentu bylo snížení počtu členstva jednoty, složky dospělých cvičenců v základní tělesné výchově značně prořídly. Narušen byl i vztah k sokolským tradicím a k širší spolkové činnosti jako takové. Kulturní činnost (divadla, akademie) zmizela úplně. Do výboru jednoty jsou v letech 1950 – 51 delegováni členové ČSM. Měli se věnovat ideologické práci. Pročítáme-li zápisy jednání výboru z této doby, zjistíme, že tento počin se minul účinkem. Členové ČSM se k tomuto poslání stavěli velice liknavě. Tzv. Sokolský den konaný 27. května 1951 (veřejné cvičení s okresní účastí na hřišti kopané) byl jen slabou náhražkou někdejších veřejných cvičení rajhradského Sokola. V programu citelně chyběly složky dospělých cvičenců – program byl doplněn ukázkami stanování a na závěr byl sehrán exhibiční fotbalový zápas. Stagnace cvičitelské činnosti – tak se dají charakterizovat padesátá léta. Mnoho sokolských funkcionářů bylo nuceno stáhnout se vlivem politických poměrů do ústraní a noví cvičitelé nebyli. Cvičí pouze žactvo, dorost a ženské složky. Ženy se účastnily celostátní spartakiády v roce 1955.

Padesátá, šedesátá, sedmdesátá a osmdesátá léta jsou charakteristická hlavně činností sportovních oddílů. Nutno ale říci, že na přelomu padesátých a šedesátých let dochází zásluhou náčelnice Jarky Hladíkové a náčelníka Miloše Cetla k určité renesanci tělocvičné práce. Oživení nastalo ve všech složkách. Rajhradu je svěřena v roce 1960 okresní spartakiáda, ale muži, kteří nacvičovali spartakiádní skladbu, do Prahy neodjeli, protože při výběru dostali přednost dělničtí cvičenci, kteří skladbu nacvičili ve svých továrnách. Podobné omezení zažily i ženy v roce 1975. Z devíti žen odjely do Prahy pouze dvě.

Budiž ale řečeno, že i přes všechny necitlivé zásahy do života rajhradského Sokola nebyl v jednotě zcela sokolský duch zničen. Po přenesení provozu kina do bývalé orlovný (dnes sídlo Restaurace Rajhrad, Městské knihovny a Bicra klubu jednoty Orla) začíná se modernizovat sokolovna (buduje se přísálí a celkově se mění vstupní prostory), v následujících letech se budují tenisové kurty. I když je provoz kina přenesen do budovy bývalé orlovný, která po přestavbě na kinosál dostává název Besední dům (tento název se v Rajhradě nevžil, budově se většinou říkalo Kulturní dům), sál sokolovny byl stále jediným společenským sálem v Rajhradě, což značně ztěžovalo (a stále i v současné době do určité míry ztěžuje) cvičební činnost. Pro ilustraci: v roce 1960 byl v září zapůjčen sál pro Družstevní den a pro hodovou zábavu požárníků. Nakrátko se cvičení rozjelo a přišly Vánoce, po nich dvouměsíční plesová sezóna. Začíná se cvičit a přichází další narušení - velikonoční taneční zábava. Na cvičení zůstanou měsíce duben – červen a nastupují prázdniny. Sokol se začíná bránit. V kritickém roce, který byl právě popsán, si jednota dovolila nevyhovět žádosti o propůjčení sálu pro výstavu zahrádkářů. Následovalo direktivní nařízení ze strany tehdejšího MNV svolat mimořádnou výborovou schůzi. Dá se říci, že se sokolský výbor nedal zastrašit a ústy svých cvičitelů dokázal, že neustálé obsazování tělocvičny jinými akcemi vážně narušuje cvičební rok.

Rok 1968 je rokem určitého oživení sokolské činnosti. Jednota se aktivně účastnila oslavy 50. výročí vzniku Československé republiky. V průvodě, jehož cílem bylo obnovení pomníku T. G. Masaryka a zasazení lípy 28. října před budovou školy na Havlíčkově ulici, se opět po dlouhé době objevily sokolské kroje. Následná tzv. normalizace po nástupu Gustava Husáka do čela KSČ, udeřila i do rajhradských sokolských řad. Dozor KSČ nad složením sokolských výborů byl opět ostřejší. Tři členové výboru Jiřina Srncová, Karel Kýr a Petr Žižka, byli vetováni. Uvedení sokolských krojů na veřejnosti bylo označeno jako protisocialistické vystoupení. Je pochopitelné, že tyto zásahy byly pro život jednoty značně nepříjemné. Normalizační zásahy ovlivnily i účast žen na celostátní spartakiádě v roce 1975. V 70. a 80. letech kromě oddílu základní a rekreační tělesné výchovy pracovaly oddíly kopané, ledního hokeje (postupně oddíl ukončil svou činnost). S přestávkami pracoval oddíl stolního tenisu. Činnost ukončily oddíly házené, odbíjené a kulturistiky. Nově se ustavil oddíl tenisu, turistiky a šachů.

Po listopadu 1989 naše jednota, jako jedna z prvních na okrese Brno – venkov, vystoupila z Československého svazu tělesné výchovy a přihlásila se obnovené Československé obce sokolské. Sokolský almanach 1914 – 1994 (vydalo Předsednictvo Jihomoravského sokolského pětižupí 1994) uvádí datum vstupu Sokola Rajhrad do obnovené ČOS 1. 4. 1990. V tomto roce si naše jednota oslavila 85. výročí svého založení veřejným cvičením a malou výstavkou fotografií v sokolovně. Na veřejném cvičení spolupracovala rajhradská základní škola. V programu byly využity skladby, které byly nacvičeny pro celostátní spartakiádu, která se již v roce 1990 neuskutečnila. Sokolský život se rozvíjel jak v základní tělesné výchově, tak i ve sportovních oddílech. Jednotu opouští oddíl kopané, jehož členové obnovují Atleticko fotbalový klub Rajhrad. Činnost ostatních sportovních oddílů je zachycena v následující 6. kapitole.

Na začátku 90. let byl opraven strop a modernizováno osvětlení sokolovny. Život jednoty v obnovené Sokolské župě Jana Máchala se začal rozbíhat především v základní tělesné výchově. Jednota se vrací k tradici veřejných cvičebních hodin, které byly spojovány s Mikulášskou nadílkou, s nejmladšími cvičenci jsou připravovány maškarní karnevaly, žactvo a mladší dorost se zúčastňuje různých župních sportovních přeborů, jednota připravuje 90. výročí svého založení. Než dojde k oslavě významného výročí, je třeba se připravit na nadcházející XII. všesokolský slet v Praze v roce 1994, který se uskutečnil po 42 letech. Na strahovské cvičišti odjelo celkem 42 cvičenců, z toho 11 chlapců, 10 žen Věrné gardy, 11 mladších žákyň, 10 starších žákyň, 1 žena a 2 muži jako vedoucí. Cvičenci se též zúčastnili župního sletu v Brně.

90. výročí svého založení oslavila jednota výstavou dokumentů z historie Sokola Rajhrad v Malé galerii Městské knihovny v Rajhradě, seriálem článků v rajhradském Zpravodaji a přednáškovým cyklem z historie Sokola, který byl připraven ve spolupráci s Městskou knihovnou v Rajhradě.

Během devadesátých let se jednota potýkala a stále se potýká s nedostatkem vedoucích zvláště u mladých cvičenců. Přes tyto problémy se v sokolovně kromě vlastního cvičení provozuje sálová kopaná, nohejbal, volejbal, cvičí se v posilovně a trénují zde šachisté i členové historického šermu. V účasti na nejrůznějších malých sletech byla nejpilnější Věrná garda, která v období let 1994 – 2002 cvičila v Liberci, Ostravě, Brně, Kroměříži a tři členky se aktivně zúčastnily Sokolských slavností v Košicích. Duší Věrné gardy byla Jiřina Srncová, kterou Československá obec sokolská ocenila medailí Za věrnost. Toto vyznamenání jí bylo uděleno na zasedání Zastupitelstva Rajhradu 23. června 1999. Jiřina Srncová se zúčastnila spolu s dalšími cvičenci XIII. Všesokolského sletu v Praze v roce 2000. Z Rajhradu cvičilo celkem 23 cvičenců, z toho 9 chlapců, 4 děvčata, 10 žen a 2 muži jako vedoucí.

Oba slety v Praze měly nezapomenutelnou atmosféru. XII. slet byl působivý návratem Sokolů na velký strahovský stadion, XIII. slet úspěšně uvedl vedle hlavních cvičebních dnů zajímavý večerní program formou jakési gymnastařady, která byla ukončena efektním ohňostrojem. Další zajímavostí bylo, že se sletová cvičení uskutečnila na menším strahovském stadionu Evžena Rosického. Novinkou na obou sletech byla spolupráce ČOS a Asociace sportu pro všechny. Nezapomenutelné byly sletové průvody Prahou, kterých se zúčastnila spousta sokolských cvičenců z různých evropských států a z Ameriky.

Po roce 2000 nastupuje do vedení jednoty nová, mladá krev, před kterou stojí nemalé úkoly a jejich splnění nebude snadné. Stále je třeba získávat vedoucí pro jednotlivé složky a modernizovat sokolovnu, která musí zvládat nápor cvičenců a stále musí řešit problém společenských zábav. Sokolovna je v Rajhradě pořád jediným společenským sálem. Problém modernizace byl v první etapě řešen rekonstrukcí sociálního zařízení a opravou parketu. Jak se bude vyvíjet situace dále (projektové studie jsou připraveny) ukáže další vývoj. Věřme, že slibně se rozvíjející spolupráce Sokola Rajhrad s Městem Rajhrad bude příkladem pro rozvoj dalších aktivit. Když si Sokolská župa Jana Máchala v Brně připomínala 110. výročí vzniku župního zřízení na Moravě ocenila Pamětní medailí za vytrvalou, obětavou a nezištnou sokolskou práci Jiřinu Srncovou, Milenu Žižkovou a Františka Gregora.

- *Do této kapitoly vložit jako ilustraci:*

Dopis M. Provazníkové

XI.slet, Pokyny č. 1 a 2

Sletová hesla č. 1,2,3

XII.slet-Pozdrav V. Havla

Věnování V. Havlovi

Kapitola 6 – Činnost sportovních oddílů

Cyklistika

Oddíl cyklistiky byl založen v roce 1952 a existoval jen krátkou dobu. Možná jeho existence nějak souvisela s činností cyklistiky v Syrovicích, kde tamější oddíl byl na vysoké úrovni a účastnil se republikových přeborů. V dochovaných záznamech je zmínka o účasti Jiřího Hrdličky v celostátním kole, jež se konalo v Košicích.

Házená

Házená se v Rajhradě začala hrát v polovině dvacátých let, a to téměř současně ve dvou spolcích: v RAFK a v sokolské jednotě. V Sokole byl odbor házené ustaven v roce 1928 pod vedením Bohumíra Dočkala. Hráli muži a dorost, žáci jen příležitostně. Činnost se zprvu omezovala na hraní přátelských zápasů se sousedními sokolskými jednotami, v župním turnaji rajhradské družstvo neuspělo. Postupně se však sportovní i organizační úroveň zlepšovala, v roce 1939 zorganizoval odbor házené pohárový turnaj, který vyhrál Sokol Ostopovice.

Po zákazu Sokola nacistickými úřady přešly hráčky házené do RAFK, kde s dosavadními členkami a pod trenérským vedením Josefa Frice vytvořily družstvo, které v roce 1943 bylo třetím nejlepším na Moravě.

Je velká škoda, že po sjednocení tělovýchovy se nepodařilo činnost házené obnovit na předcházející vysoké úrovni. O obnovení činnosti házené se rozhodlo v roce 1948 a v následujícím roce bylo vytvořeno družstvo mužů a družstvo žen. Obě družstva hrála soutěže II. třídy a zúčastnila se turnaje ve Zlíně. V roce 1950 se obě družstva rozpadla, naproti tomu však došlo k ustavení dorosteneckých složek. Vedoucím oddílu byl v této době Oldřich Sapák. V roce 1951 v okresní soutěži však zůstalo již jen družstvo dorostenek a záhy poté se oddíl rozpadl.

K obnovení činnosti došlo v roce 1958 pod vedením staronového vedoucího Sapáka. Pracovali muži, dorostenci, dorostenky, žáci a žákyně. Zatímco muži se scházeli nepravidelně, úspěšnou činnost vyvíjely žákovské a dorostenecké složky. Vážným problémem zůstával nedostatek trenérů a vedoucích, který způsobil, že některé složky musely činnost ukončit. Tento problém zůstával neřešen, a tak přesto, že v roce 1962 žačky postoupily až do krajského kola, oddíl v roce 1968 zanikl.

Kopaná

Organizovaný fotbal byl v Rajhradě založen v polovině roku 1919 mladými studenty pod názvem Rajhradský atleticko-fotbalový klub (RAFK).

Po sloučení tělovýchovy po Únoru 1948 oddíl kopané představoval po oddílu základní tělesné výchovy nejpočetnější oddíl jednoty. Cennou devizou fotbalistů byla vysoká úroveň práce s mládeží. Rajhradští dorostenci se několikrát stali přeborníky okresu a hráli i krajskou soutěž. Pěkně pracovali žáci, v některých letech byla dokonce utvořena dvě žákovská družstva.

Horší to již bylo s úrovní hry mužů. Až do roku 1950 zůstávali rajhradští fotbalisté v I. B třídě, kterou vyhráli v sezóně 1935 – 1936. Následkem reorganizace soutěží, ale také kvůli poklesu výkonnosti sestoupilo A družstvo až do okresního přeboru. V této době se také zhoršilo chování diváků při zápasech, takže oddíl kopané musel být Radou MNV požádán, aby „*při hraní fotbalu se používalo slušných forem vyjadřování a byl zajištěn mezi*

návštěvníky pořádek“. Práci oddílu kopané na počátku padesátých let ztěžovaly i nesmyslné požadavky nadřízených fotbalových orgánů. Tak například se vynucovalo plnění podmínek odznaku *Připraven k práci a k obraně vlasti*, a dokonce bylo později vydáno nařízení, že fotbalové oddíly, které nemají podmínky tohoto odznaku splněny, nemohou hrát krajské soutěže, i když by se výkonnostně a sportovními výsledky na hřišti do těchto soutěží hodily.

Z další činnosti oddílu kopané z této doby vzpomeňme alespoň turnaj O velikonočního beránka, jehož se v roce 1951 zúčastnilo třináct družstev. Hrálo se vylučovacím systémem s tempem 2x10 minut a vítězem turnaje se stali rajhradští dorostenci. Kádrové obsazení v roce 1955 bylo následující: vedoucí I. mužstva Jan Doležal, trenér I. mužstva Vladimír Krajíček, vedoucí II. mužstva Zdenek Veselý, vedoucí dorostu Antonín Patočka, vedoucí žáků L. Duchoň a Š. Zezula. Rajhradský dorost se v tomto roce stal přeborníkem okresu, v následujícím roce je zřízeno třetí družstvo mužů. B družstvo hrající okresní přebor je v roce 1956 vyhlášeno jako nejlepší a nejslušnější družstvo na celém okrese. I hodnocení dalších mužstev vyznívá po výkonnostní stránce kladně, dobré sportovní výsledky jsou korunovány postupem do I. třídy, ale konstatuje se, že se vytratil kamarádský duch mezi hráči.

V roce 1959 oddíl oslavil čtyřicáté výročí svého založení přátelským utkáním s československými internacionály v čele s Františkem Pláničkou. Oddíl má šedesát členů, ale již brzy poté dochází ke krizi. Nasvědčuje tomu nejen rychlé střídání osob ve funkci předsedy oddílu (to by samo o sobě ještě nemuselo nic znamenat), ale i výkonnostní pokles mužstva. Hráči nechodili pravidelně na tréninky, potíže byly se získáváním trenérů žactva, žákům a dorostencům musel dokonce výbor zakázat kouření a hraní karet v prostoru hřiště. Krize vyvrcholila skandálním případem korupce v zápase Rajhrad versus Střelice, kdy rajhradské mužstvo tento zápas úmyslně prohrálo 2 : 3. Po tomto skandálním výsledku následovaly zasloužené tresty. Trenér mužstva byl potrestán zákazem jakéhokoli výkonu funkce v kopané na dobu dvou let a potrestáno bylo i několik dalších hráčů.

V polovině šedesátých let je však krize v oddíle překonána a následuje pozoruhodný výkonnostní vzestup. Na velmi dobré úrovni je i organizační zajištění činnosti. V roce 1964 umírá dr. Jaroslav Janíček a na jeho památku oddíl po několik dalších let organizuje turnaj Memoriál dr. Jaroslava Janíčka.

V roce 1969 oddíl na důstojné úrovni oslavil padesát let organizované kopané v Rajhradě. Rajhradští fotbalisté zvítězili na velikonočním turnaji ve Vídni a v rámci oslav pak na svém hřišti na oplátku přivítali mužstvo RAC Vídeň. Přijela též Viktorie Žižkov. V turnaji zvítězila Viktorie, Rajhrad byl po zásluze druhý. K jubileu byla instalována výstavka a vydán almanach. Po složité úřední anabázi se podařilo založit Klub přátel RAFK.

Fotbalový oddíl velmi aktivně zasahoval i do kulturního dění v obci. Od roku 1930 pravidelně pořádá sportovní věneček. Aby si finančně pomohl, organizoval oddíl i další akce – namátkou třeba jmenujme oblíbenou Petropavelskou zábavu. Od roku 1971 až do konce osmdesátých let oddíl připravoval letní filmové festivaly. Při promítání filmů bylo zajištěno bohaté občerstvení a mnoho diváků mohlo sledovat filmová představení ze zaparkovaného automobilu. Dá se říci, že v této době bylo v Rajhradě jediné „autokino“ v naší republice. V roce 1972 uspořádal ve spolupráci s místní lidovou knihovnou besedu s vynikajícím hercem Miroslavem Horníčkem a s vítězem Velké pardubické Chaloupkou.

Pro zkvalitnění tréninkového procesu bylo na hřišti v letech 1976 – 1977 vybudováno umělé osvětlení. Mohlo se tak trénovat i večer.

Koncem sedmdesátých let dochází k sestupu prvního mužstva z I. A třídy. Po důkladném rozboru situace na výroční schůzi oddílu v roce 1981 se začínají problémy oddílu kopané radikálně řešit a přináší to své ovoce. V roce 1984 se mužstvo vrací do I. B třídy. Koncem osmdesátých let následuje opět sestup do okresního přeboru, ale již se jedná jen o

epizodu. Mužstvo v krátké době vybojuje postup do I.A třídy znovu a v této soutěži již setrvává.

Oddíl kopané jako jediný sportovní oddíl v jednotě si mohl dovolit „luxus“ vyplácení odměn sportovním činovníkům. Tak např. v roce 1973 měsíční odměna trenéra A mužstva činila 500,- Kčs, což v tu dobu nebyl žádný malý peníz. Odměnu pobírali i hráči A mužstva. Trvalé stesky zástupců kopané na schůzích jednoty na nedostatek finančních prostředků tak leckdy působily směšně, neboť jiné sportovní oddíly jednoty si nejenže nemohly dovolit platit trenéry, kteří pracovali naprosto zadarmo, ale členové těchto oddílů si museli sami přispívat na činnost. Přitom sportovní výkony těchto oddílů a úroveň soutěží, které hrály, byly mnohdy srovnatelné se sportovní úrovní fotbalistů. Výbor oddílu kopané dostatečně nevyužíval vnitřních finančních rezerv – ze strany výboru Sokola byly často kritizovány nedostatky ve finančním vyúčtování zábav a jiných výdělečných podniků organizovaných fotbalovým oddílem. I sám předseda fotbalového oddílu František Máša se v roce 1979 dostal do konfliktu s pokladníkem oddílu ohledně nedodržení ceníku na zábavě. Spor byl vyřešen odvoláním pokladníka z funkce. Osmdesátá léta přinášejí další modernizaci budov na hřišti. V roce 1990 se zatravněje hřiště. Podmínky pro rozvoj rajhradské kopané se výrazně zlepšily.

Osmdesátá léta přinášejí modernizaci kabin na hřišti. Výroční členská schůze v lednu 1990 rozhoduje o zatravnění hřiště a během roku je dílo realizováno. Tím byly výrazně zlepšeny podmínky pro rozvoj rajhradské kopané.

V lednu 1991 se členové fotbalového oddílu na své členské schůzi rozhodli vystoupit ze Sokola a obnovit činnost RAFK pod zastřešením ČSTV.

Kulturistika

Práce oddílu kulturistiky je doložena v letech 1969-1972. Oddíl měl pouhých 5-6 členů a větší činnost nevyvíjel. V roce 1972 odešel do Modřic nejlepší člen oddílu Jaroslav Pelán - v Modřicích byly lepší podmínky pro činnost oddílu. Za ním odešli někteří další členové. Tato situace vedla k zániku oddílu.

Na činnost kulturistiky se navázalo až v listopadu 1989 vybudováním posilovny, což umožnilo obnovu činnosti oddílu.

Lední hokej

Počátky ledního hokeje musíme v Rajhradě hledat v první polovině dvacátých let mezi členy fotbalového klubu. Bruslilo se nejprve za klášterem, později pak i na nově zbudovaném sokolském hřišti. Hráči hráli bez výstroje v placatých čepicích a v tehdy módních sportovních kalhotách – pumpkách. Bruslilo se na kolumbuskách, což byly brusle na kličku, neboť na boty s bruslemi neměla většina hráčů peníze.

Hokej zapustil své kořeny i v rajhradském Sokole, kde v zimě 1934 došlo ke zřízení odboru ledního hokeje pod vedením Ladislava Hoška. O kluziště se staral Jaroslav Krajíček. Sokolské kluziště sloužilo za mírný poplatek i pro bruslení veřejnosti. Vzájemná utkání v ledním hokeji mezi RAFK a Sokolem končovala ve prospěch RAFK, který vyhrával téměř pravidelně

Za okupace se hokej hrával jen v RAFK. To už se za zápasy jezdilo až do Kralic, do Křtin, do Adamova a do Blanska.

Po sjednocení tělovýchovy se hokej hrál pod hlavičkou TJ Sokol Rajhrad. Počet členů oddílu byl relativně vysoký, např. v roce 1964 se oddíl skládal z 21 dospělých hráčů, 22 dorostenců a 14 žáků. Mužstva dosahovala dobrých výsledků, výkonnost však stagnovala,

zatímco úroveň soupeřů postupně stoupala. Mnohá družstva totiž začala využívat nově zbudovaných zimních stadiónů, zatímco rajhradští hokejisté byli plně závislí na přírodním ledě a tím pádem i na rozmarech počasí. Jestliže několik let nemrzlo, tak se prostě nebruslilo. Je obdivuhodné, že za těchto těžkých podmínek hokej v Rajhradě vůbec existoval. Je pravda, že se ne vždy podařilo utvořit všechny tři složky (muže, dorostence i žáky), ale kdykoli zamrzlo, nějaké družstvo se vždy vytvořilo. Kluziště bylo přitom k dispozici i rajhradské veřejnosti.

V šedesátých a sedmdesátých letech byl hnacím motorem rajhradského hokeje Karel Kýr, který dokázal vhodně podchytit dorost. Pod Kýrovým vedením byla vyřešena konfliktní situace s fotbalisty, spočívající v tom, že se kluziště dělávalo na fotbalovém hřišti a zatímco v březnu se ještě bruslilo, fotbalisté chtěli již v únoru hrát. A tak se zakoupil pozemek vedle fotbalového hřiště a začaly se budovat tenisové kurty, jež v zimě sloužily jako kluziště.

I nadále však byli rajhradští hokejisté závislí na rozmarech počasí. Tak například v sezóně 1982 – 1983 se kluziště do provozu nedalo vůbec, neboť počasí bylo takové, že vůbec nemrzlo. Dorostenci byli nuceni hrát na stadionu v Rousínově (hráli tam pouze jedno utkání) a žáci hráli na stadionu v Brně.

Po Kýrovi převzal štafetu vedení ledního hokeje a nemalé starosti s každoročním (pokud počasí dovolilo) zřizováním kluziště, stavěním a odklizením mantinelů Jiří Smutný. Poslední soutěžní utkání mužů se hrála v roce 1979. Na zápasy dojíždělo už jenom 6 – 8 hráčů. V polovině osmdesátých let byla oživena alespoň činnost žáků a dorostenců – jejich přechod do mužstva dospělých se již neuskutečnil. A tak několik teplých zim, nedostatek hráčů a funkcionářů – to vše vedlo k zániku oddílu ledního hokeje. Poslední doložené sportovní výsledky pocházejí z roku 1991 – dorost skončil v soutěži první, žáci ve své soutěži poslední. O budování kluziště, které slouží i rajhradské veřejnosti, se dnes stará oddíl tenisu.

Lehká atletika

I když lehká atletika má v Sokole dlouhou a slavnou tradici a i v rajhradské jednotě jí v rámci cvičení byla věnována pozornost a cvičenci se účastnili mnoha lehkootletických soutěží, samotná existence lehkootletického oddílu je v rajhradské jednotě doložena jen v roce 1952. Oddíl tehdy tvořilo třináct chlapců a tři dívky

Nohejbal

Nohejbalu se věnovali rajhradští cvičenci již po druhé světové válce. Účastnili se i některých turnajů v blízkém okolí. První pokus o organizovanou oddílovou činnost byl uskutečněn v roce 1964, ale nebyl úspěšný. A tak skutečný nohejbalový oddíl vznikl v jednotě až počátkem devadesátých let. Věnuje se pouze rekreační činnosti. Do dlouhodobějších mistrovských soutěží zapojen není. Občas se členové oddílů účastní blízkých turnajů v okolí. Od roku 1997 se pravidelně - jednou ročně - pořádají na tenisových kurtech nohejbalové turnaje s velkou účastí družstev.

Odbíjená

První doložená zpráva o organizované činnosti odbíjené pochází z roku 1929, kdy v turnaji sokolských jednot bylo umístění následující: 1. Hrušovany u Brna, 2. Rajhrad „A“, 3. Rajhrad „B“, 4. Holasice. Stejně jako v házené stabilně hráli muži a dorostenci, žáci jen příležitostně. Sokolská jednota stavěla do pravidelné soutěže dvě družstva, z nichž „A“ družstvo hrálo II. a „B“ družstvo III. třídu. Družstva se též účastnila župních her v odbíjené.

Oddíl odbíjené pak vyvíjel nepravidelnou činnost v první polovině padesátých let, ale nakonec zanikl.

Nový pokus o založení oddílu byl učiněn na počátku šedesátých let. I když se celou zimu trénovalo, hráči nakonec dali přednost činnosti v oddílu házené a oddíl odbíjené opět zanikl.

Úspěšnější byla iniciativa Karla Kýra, který v roce 1965 podal návrh na obnovení činnosti oddílu odbíjené. Bylo ustaveno družstvo, po celou zimu se trénovalo a na jaře 1967 se nastoupilo do okresní soutěže. Oddíl v ní však větších úspěchů nedosáhl.

Oddíl měl vždy jen kolem deseti členů, jeho činnost stagnovala, v letech 1972 – 1975 se nehrálo vůbec. V roce 1977 byl učiněn pokus rozšířit počet členů nábořem dorostu. Ten pod hlavičkou tehdejšího Socialistického svazu mládeže sehrál přátelský zápas s pracovníky sovětského konzulátu v Brně. Přes veškerou snahu však počet členstva i nadále stagnoval a začátkem osmdesátých let se oddíl pro nedostatek členů rozešel.

Stolní tenis

Počátky stolního tenisu spadají do roku 1933, kdy sokolská jednota uspořádala turnaje ve stolním tenise. Záhy poté byl založen odbor stolního tenisu, jehož vedoucím se stal K. Urbánek. K tréninkům bylo vyhrazeno nedělní odpoledne. Stolní tenis se v jednotě hrál až do zákazu Sokola nacistickými úřady.

Nově ustaven byl pak oddíl až v roce 1950. Jeho činnost se úspěšně rozvíjela, oddíl se nejen účastnil soutěží, ale pořádal i vlastní turnaje. Z důvodů, jež se autorům už nepodařilo vystopovat, oddíl však náhle zanikl.

Největší rozvoj stolní tenis v Rajhradě zaznamenal v sedmdesátých a osmdesátých letech. V sezóně 1973 – 1974 parta nadšenců kolem Jiřího Maršálka a Vladimíra Štěpánka obnovila činnost oddílu a za finančního příspěvku jednoty ve výši 4.000 Kč bylo pořízeno základní materiální vybavení.

Nejlepším hráčem oddílu v sedmdesátých letech byl Jiří Hloušek. Trénovalo se intenzivně čtyři dny v týdnu a výsledky se dostavily – oddíl se v okresním přeboru II. třídy umístil na druhém místě. Zásluhou usilovné práce Jiřího Maršálka s mládeží vzrostl počet členů, takže do sezóny 1976 – 1977 oddíl vstoupil s dvěma družstvy mužů a dvěma družstvy žáků. Oddíl ve spolupráci s rajhradskými svazáky a Pionýrskou skupinou Jana Krejčího v Rajhradě zorganizoval několik kvalitních turnajů. Za účelem získání finančních prostředků pro činnost uspořádal oddíl v roce 1979 taneční zábavu.

V roce 1977 začínají první organizační problémy. Ne vždy byl tréninku žáků přítomen vedoucí, takže děti bez dozoru pobíhaly po sokolovně. Dále bylo stále zřejmější, že sokolovna jako hrací sál nemůže vyhovovat. Byla plně vytížena od rána a ž do večera, a tak se činnost stolního tenisu musela citlivě koordinovat s dalšími sokolskými složkami, což nebylo vůbec jednoduché. Sál z hlediska osvětlení a dalších podmínek nebyl ideální ani pro mistrovské zápasy. Situaci by bývalo bylo vyřešilo vybudování samostatné herny stolního tenisu, což se koncem sedmdesátých let, kdy se v jednotě projednávala možnost výstavby sportovní haly, nezdálo nereálné. Bohužel však z celého projektu sešlo. Přes všechny problémy však oddíl dosahoval dobrých sportovních výsledků a probíhal se až do okresního přeboru I. třídy.

Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let oddíl posílil příchodem Karla Navary, který vypomáhal i organizačně, takže do soutěží mohla být přihlášena čtyři (!) družstva. Nadále se velmi dobře pracovalo s mládeží. V roce 1983 stojí v čele oddílu Vladimír Štěpánek a Karel Navara. A-mužstvo dospělých se v okresním přeboru umístilo na druhém místě, B-mužstvo skončilo v okresním přeboru II. třídy na místě sedmém. Nejlepším hráčem

byl v roce 1983 vyhlášen Oldřich Vičík. Nezapomnělo se ani na bývalé hráče, kteří byli v roce 1983 pozváni na vánoční turnaj.

Po odchodu několika dospělých hráčů v polovině osmdesátých let se oddíl dostal do krize a zaměřil se jen na výchovu žáků. V roce 1987 oddíl postupně přešel do TJ Sokol Holasice, kde byly tehdy pro stolní tenis vytvořeny lepší hrací podmínky. V polovině devadesátých let oddíl zaniká...

Začátek třetího tisíciletí přináší další pokus o obnovu činnosti stolního tenisu v Rajhradě. Jsou zakoupeny pingpongové stoly. V přísálí sokolovny začínají nové tréninky. Oddíl prožívá opětné zrození.

Šachy

Šachový oddíl byl založen v září 1988 a při svém založení měl 13 členů. Při výchově mládeže oddíl pokračoval v úzké spolupráci s pionýrskou skupinou a poté s Domem dětí a mládeže (dnes Školním klubem při ZŠ Rajhrad). Počet členů rychle vzrůstal až na šedesát.

Oddíl, v jehož čele od založení až podnes stojí Miroslav Hurta, od počátku své existence kladl hlavní důraz na práci s mládeží, ve které dosáhl pozoruhodných výsledků. Nejprve se dostavily úspěchy v okresním měřítku – vzpomeňme alespoň úspěchů Petra Cimbálníka (dvakrát druhé místo v okresním přeboru žáků), v dalších letech k okresním medailistům patřili Oldřich Kahoun, Bohuslav Křena, Martin Lorber, Miroslav Skála, Marek Smrž, Lukáš Vágner, Zdeněk Lach, Martin Čába, Pavel Kubát a Bronislav Vymazal. Našim žákům se dařilo i ve vyšší soutěži jednotlivců. Připomeňme jen veleúspěšný rok 1996, kdy v kategorii do 15 let se umístil Jakub Bednář na 5.místě, v kategorii do 13 let Martin Čába na 3.místě a v kategorii do 9 let obsadil Bronislav Vymazal místo nejcennější.

Šachové přebory mládeže vysoce hodnotil časopis Moravskoslezský šach. Vedle úspěchů jednotlivců se dostavila i vítězství v soutěžích družstev. Čtyřčlenné žákovské družstvo se během let ve složení Radek Hladík, Milan Staňa, Pavel Křenek a Helena Křenková probíjalo až do nejvyšší, I.ligy Přeboru Československa žákovských družstev v korespondenčním šachu. Rajhradská družstva mladších a starších žáků a stejně tak i družstva dorostu se postupně od nejnižších žákovských soutěží družstev probíjalo do nejvyšších prvních lig, kde dosáhla cenných výsledků – připomeňme 4.místo starších žáků na mistrovství ČR v roce 1995 (hrálo ve složení Lukáš Řehůřek, David Gregor, Martin Lorber, Pavel Podbrdský, Martin Čába a Kateřina Konečná), stříbrná medaile mladších žáků na republikovém mistrovství v roce 1997 (zde se o vítězství nejvíce zasloužily naše první šachovnice Bronislav Vymazal a Martin Čába), 4.místo dorostenců v dorostenecké extralize v roce 1997 apod. Jméno městečka Rajhrad se objevuje v sousedstvích tak slavných jmen jako Bohemians Praha, ZČE Plzeň, VOKD Ostrava-Poruba, Sokol Kolín a další.

Tyto úspěchy však nespadly z nebe. Šachový oddíl se od samého počátku svého vzniku systematicky věnoval pořadatelské činnosti. V Rajhradě bylo a je organizováno mnoho šachových turnajů, z nichž Memoriál Jana Krejčího v současné době patří mezi největší šachové turnaje mládeže v rapid šachu v České republice. Přitom v počátcích se jednalo o malý regionální turnaj – v prvním ročníku v roce 1987 startovalo dvacet dětí a o rok později třicet dětí z okresů Brno-město a Brno-venkov. Na těchto ročnících a dalších náborových turnajích získali rajhradští pořadatelé první zkušenosti, a proto si v dalších letech dovolili okruh pozvaných rozšířit na celou Českou a Slovenskou republiku – v roce 1990 zde již hrálo přes sto dětí, v roce 1995 se zde poprvé objevili mladí šachisté z Rakouska, v roce 2000 z Polska a pořadatelé zaznamenávají rekordní účast 228 mladých adeptů šachové hry. Mezinárodní účast spolu se velkým počtem účastníků dokazuje, že memoriál si mezi

šachovou veřejností získal značnou popularitu a jméno našeho městečka je již dobře povědomé i dětem v zahraničí.

Tak například rakouské děti v roce 2003 přivezli rodiče a zvláště jedna z maminek se živě zajímala o to, jak se v České republice pracuje se šachovou mládeží. Týden po turnaji pořadatelé ze Sokola Rajhrad obdrželi mail, z něhož citujeme:

„Ještě jsem Vám chtěla poděkovat za všechnu práci, kterou jste měli s uspořádáním celého turnaje. Škoda, že takoví lidé, kteří nezištně pro děti pracují, jako jste vy na Moravě všichni, tady ve Vídni snad nejsou.“

A připomeňme i vynikající sportovní výsledky rajhradských žáků na tomto turnaji, kteří se ani v silné mezinárodní konkurenci neztratí. Úspěchy jsme slavili hlavně u nejmladší kategorie. Již v prvních dvou letech turnaj vyhráli Marcel Slouka a Lukáš Vágner a později, v ostré mezinárodní i republikové konkurenci dokázali obsadit první místo Martin Čába (rok 1996) a Bronislav Vymazal (rok 1998).

Dosavadní sportovní a pořadatelské úspěchy rajhradského šachového oddílu jsou však v příkrém rozporu s možností financování této činnosti. Proto v roce 1998 dochází po vzájemné dohodě k převedení výkonnostního šachu do Lokomotivy Brno a v Rajhradě zůstává jen šach rekreační. Je tak umožněno, že talentované děti mohou své šachové umění dále rozvíjet, a přitom šachy v Rajhradě neskončily, protože rajhradský oddíl s brněnskou Lokomotivou úzce spolupracuje.

I když výkonnostní šach byl přesunut do Brna, pokračuje skvělá pořadatelská aktivita rajhradského oddílu. Oceněním dosavadních úspěchů bylo v roce 2003 i přidělení pořadatelství významné mezinárodní soutěže Glorney and Faber Cups.

Šerm

Moravská šermířská skupina Asmodeus vznikla 1.1.1989 sloučením šermířů z některých brněnských skupin a od roku 1990 je ustavena jako jeden z oddílů Sokola Rajhrad. Název skupiny je převzat ze semitské mytologie, ve které je Asmodeus démonem ničitelem. Skupina se zabývá šermem podle italských škol z období přelomu 16. a 17. století. Členové skupiny ovládají nejen šerm kordem, ale i boj jinými druhy zbraní, jako jsou například dýky, bojová kladiva, tyčové zbraně, český tesák a v neposlední řadě i boj s hořící loučí. Skupina vlastní i několik mušket a dělo. Skupina nabízí jak ukázky soubojů z období třicetileté války, tak i střelby z mušket a děla, ucelené hrané pořady, čestnou stráž a ukázkou vojenského dobového života.

V roce 1996 byla v Rajhradě uspořádána první šermířská shaw, která se vždy v každém následujícím roce pravidelně opakuje. Každoročně také oddíl vystupuje na mikulášské nadílce pořádané pro děti v sokolovně.

V roce 2002 byla v Rajhradě předvedena první historická bitva, jejíž děj byl zasazen do roku 1643. V tomto roce švédský generál Torstenson zaútočil na Brno a porážkou obrany u Rajhradu a Židlochovic dokončil obklíčení Brna. V polovině srpna 2004 uspořádala skupina svou druhou historickou bitvu z období třicetileté války.

Skupina dále předvádí své programy na hradech (Sovinec, Špilberk, Cimbura, Veverí apod.), vystupuje při různých oslavách, často účinkuje na dětských dnech, rautech a reklamních akcích. Je potěšitelné, že skupina nezapomíná ani na charitativní akce nebo na akce pro mateřské školy. Cílem skupiny je ukázat a přiblížit lidem část naší minulosti.

Tenis

O ustavení oddílu tenisu se v rajhradské sokolské jednotě uvažovalo již v roce 1950, kdy člen výboru František Palášek navrhoval zřízení tenisového hřiště. Protože se však tehdy nenalezl vhodný pozemek, byla celá záležitost odložena. Až teprve v polovině sedmdesátých let v souvislosti s plány na vybudování nového kluziště padla myšlenka na výstavbu tenisových kurtů. V roce 1975 došlo k dohodě o výkupu zahrady a parta nadšenců kolem Karla Kýra, Jana Hladíka, ing.Miroslava Smrčka, Ladislava Richtra a Antonína Patočky se pustila do budování. Stavba trvala pět let, muselo být vyřešeno nemálo problémů. Výsledkem usilovné práce byl krásný areál se čtyřmi kurty, sloužícími v zimě jako kluziště. Po dokončení hřiště mohlo v roce 1980 dojít k založení oddílu tenisu. Při svém vzniku měl 21 členů. Počet členů pak rychle stoupal až na 84 v roce 1982. Činnost se dělila na rekreační a na závodní, v okresní soutěži hrálo družstvo žáků a dospělých. Žáky dlouhá léta obětavě trénoval ing.Smrček, dvacet let byl předsedou oddílu Karel Maršálek.

Bohužel většina dětí ve svém úsilí nevytrvala, např. v roce 1987 z původních padesáti přihlášených dětí v červnu zůstalo jen deset. I těm nejšikovnějším totiž trvalo alespoň rok, než se naučily základní údery a mohly hrát na kurtech – a děti neměly mnohdy potřebnou výdrž a trpělivost. Nicméně práce s dětmi pod vedením ing.Smrčka se oddílu vyplácela. V roce 1989 měl oddíl 65 členů, z toho pouze 22 dospělých hráčů, zbytek tvořili žáci a dorostenci. „A“ mužstvo dospělých postoupilo do meziokresní soutěže, „B“ mužstvo se v okresní soutěži umístilo na 4.místě, žáci skončili v okresní soutěži druhí.

Turistika

Oddíl pobytu v přírodě byl v rajhradském Sokole založen v roce 1950. Při založení měl 20 členů a o jeho činnost se starali tři cvičitelé, a to Jaroslava Hladíková - Janíčková, Milena Žížková - Krejčová a Petr Žížka. Oddíl se věnoval vycházkám po okolí Rajhradu a provedl několik nočních výletů do nedalekého Želešického hájku. Vlivem takto omezené činnosti oddíl brzy zanikl.

Jeho nástupcem se stal oddíl turistiky, založený zásluhou učitele Miloše Cetla na přelomu padesátých a šedesátých let. Po Cetlově odchodu z Rajhradu se nenašel nikdo, kdo by převzal vedení oddílu, a oddíl zanikl.

Rajhradští občané, kteří měli zájem o turistiku, pak museli svůj zájem realizovat v TJ Holasice. Hostovala zde i řada členů rajhradské sokolské jednoty, kteří se v osmdesátých letech rozhodli utvořit turistický oddíl v Rajhradě. Při založení měl oddíl kolem dvaceti členů, při akcích se příležitostně přidávali další občané. Činnost oddílu byla bohatá, např. jen v roce 1989 oddíl zorganizoval dva třídní pobyty v Jeseníkách a na Českomoravské vrchovině, uspořádal pětidenní lyžařský zájezd do Žaclěře, uskutečnil sedm celodenních výletů a tři polodenní vycházky. Turisté se věnovali i přednáškové činnosti – v roce 1988 připravili velmi zajímavou besedu s účastníkem výstupu na Annapurnu, předním československým horolezcem Slávkem Drlíkem. O besedu byl mezi rajhradskými občany mimořádný zájem, což dokazuje účast 111 posluchačů. V následujícím roce byly podniknuty výlety do Valtic a Lednice, Veverské Bítýšky a Jeseníků.

Turistice se věnuje Věrná garda, která absolvovala řadu pobytů na Šumavě v Beskydách a v Jeseníkách. V poslední době se turistice věnuje i skupina dospělých cvičenců – například v roce 2003 byl uspořádán vodácký sjezd Sázavy, v roce následujícím sjezd řeky Vltavy a Jihlavy a cyklistický výlet v okolí České Třebové.

Kapitola 7 – Sokol a kultura

V prvním čísle časopisu SOKOL uvedl Miroslav Tyrš základní programovou statí „Náš úkol, směr a cíl“. Ústřední myšlenkou statí je, že základní úlohou Sokolstva je zachovat národ při tělesném, duševním a mravním zdraví. Tyrš zdůrazňuje, že nejsou rozhodující „hřmotná“ veřejná vystoupení, ale každodenní nepřetržitá práce tělocvičná a vzdělávací. Je povinností každého člena hnutí, přispívat svým chováním a vystupováním na veřejnosti i v osobním životě k tomu, aby si Češi zachovali pověst národa zdravého, silného, ušlechtilého a pokrokového.

Listujeme-li v kronikách a zápisových knihách rajhradského Sokola, můžeme s uspokojením konstatovat, že Tyršovy myšlenky byly uplatňovány i v Rajhradě. Vzdělávací činnost byla bohatá a zvláště v období mezi dvěma světovými válkami poctivě vykonávána. V jednotě se zpívalo, muzicírovalo, hrála se divadla a konala se pravidelná filmová představení. Nutno podotknout, že nešlo jen o filmy zábavné, pozornost byla věnována i filmům s naučnou tematikou. Návěst národních a sokolských písní se pravidelně uplatňoval ve všech cvičících složkách.

Počátky vzdělávací činnosti byly dosti obtížné. Práce byla omezována skutečností, že Sokolové nemají vlastní místnosti. Podmínky pro budování knihoven s odbornou i zábavnou literaturou nebyly v té době zrovna nejlepší. V roce 1911 nastává zlom – po úspěšném veřejném cvičení, po úspěšné přípravě na VI. všesokolský slet, vzniká knihovna, která ve třicátých letech úzce spolupracovala s Obecní knihovnou v Rajhradě. Ze zpráv vzdělávacích vyplývá, že v Rajhradě byla uplatňována forma – na tehdejší dobu jistě neobvyklá – výměny knihovnických fondů. Knihovny si vyměňovaly v počtu 20 knižní tituly a po přečtení je opět vracely. Knihovna prožívala i horké chvíle. Tak v roce 1919 byla po jedné společenské zábavě vykradená a musela být znovu budována. Řada knih byla v průběhu dalších let do knihovny darována. Je na místě podotknout, že tehdejší členstvo patřilo mezi horlivé čtenáře.

V roce 1913 je založen první pěvecký kroužek. U jeho zrodu stojí učitelé Soběšský a Hudlík. Činnost tohoto sboru patrně přerušila první světová válka. V roce 1922 vzniká druhý pěvecký soubor, který byl činný až do roku 1937. Za tuto dobu se v něm vystříдалo 68 mužů a 107 žen. Ve sboru zpívala také sokolská mládež. Mezi ní byl i pozdější člen Národního divadla v Brně Rudolf Chromek, který ale především hrál v sokolském divadelním souboru. Duší pěveckého sboru byl neúnavný dirigent Vilém Petrů, který dbal na pravidelné zkoušky a nastolil ve sboru tvrdou disciplínu. Docházka členů se pohybovala v rozmezí 95-100%, neomluvená absence neexistovala. Náročností k sobě i ke všem členům sboru se Vilému Petru podařilo vybudovat sbor na velmi slušné úrovni, což dokazuje i repertoár souboru. Zpívaly se sbory Leoše Janáčka, Pavla Křivkovského, Antonína Dvořáka, Bedřicha Smetany, Vítězslava Nováka, Zdeňka Fibicha a řady dalších. Sám dirigent sboru Vilém Petrů byla autorem 46 sborů. Byly to sbory z velké části příležitostné, nejčastěji věnovány prezidentům Masarykovi a Benešovi. V roce 1924 zpíval sbor třikrát před prezidentem Masarykem. Jednou v Židlochovicích v zámeckém parku a dvakrát v Rajhradě. Vystoupení sboru bylo pravidelnou součástí programů sokolských akademií, besídek a oslav. V řadách sboru byli také velmi dobří sólisté, kteří zpívali i český klasický repertoár (Dvořák, Biblické písně aj.). Sbor zpíval v Rajhradě, účinkoval na různých sokolských akcích v okolních jednotách a zazpíval si také v sokolské hodině brněnského rádia (tak se tehdy říkalo rozhlasu), vysílané v roce 1931. Na přátelském večírku 21. srpna 1937 se jednota se sbormistrem Vilémem Petru rozloučila. Dirigent odešel na zasloužený odpočinek do Brna. S Vilémem Petru se také rozloučila obec Rajhrad, která mu diplomem poděkovala za jeho čtyřicetiletou činnost učitelskou v rajhradské škole.

Rozvoj kulturní činnosti v rajhradském Sokole je spojen s nově postavenou sokolovnou, ve které se začínají promítat nejprve němé a od srpna 1934 zvukové filmy. Při promítání němých filmů je plně využíván sokolský orchestr, který pod taktovkou Bohumila Menšíka hrál doprovodnou hudbu k promítaným filmům. Sokolské kino Svět v Rajhradě si rázem získalo velkou popularitu. Vedoucím byl František Ditrich a po něm dlouhá léta František Martiník. Kinoodbor byl velmi aktivní. V roce 1926 bylo rajhradskému Sokolu zřízení kina povoleno a již v roce následujícím se uskutečnilo 101 představení a o deset let později dokonce 141 představení. Filmová představení byla hojně navštěvována občany z Rajhradu a z okolních vesnic. Na filmová představení jezdili i občané z Brna. Oceňovali, že při filmových představeních mohou ještě poslouchat příjemné koncerty. Hudba k filmům byla vždy pečlivě vybírána, což ještě dnes dokazují zbytky zachovaného notového archivu. Sokolský orchestr, v němž vedle dalších hudebníků působili i učitelé Jaroslav Semerád, Josef Hruza a Jan Peškař, se uplatňoval v programech různých sokolských oslav, hrál také na tradičních sokolských maškarních tanečních zábavách – šibřinkách a také zahrál panu prezidentu Masarykovi při jeho návštěvě v Rajhradě v roce 1924.

Bohatá byla také činnost divadelní. S divadlem se začínalo krátce po založení jednoty. První velký úspěch zaznamenáváme v roce 1912, kdy velký úspěch umělecký i finanční sklidila Jiráskova *Vojnarka*. S výtěžky divadelních představení se počítalo při likvidaci dluhů, kterých jednota, zvláště po postavení sokolovny, měla dost a dost. Divadlo mělo již značnou tradici a tak odehraných představení, jak vyplývá ze zpráv vzdělavatelů, bylo hodně. Z velkého množství odehraných představení připomeňme Tylovu *Paní Marjánku*, *matku pluku*, sehranou v roce 1919 v níž s rajhradskými ochotníky vystupoval člen brněnského Národního divadla Jaroslav Vojta. V roce 1924 se pod vedením lékárníka Dohnálka založil v jednotě samostatný divadelní odbor s názvem Vojan. V roce 1925 dává lékárník Dohnálek jednotě k dispozici loutkové divadlo, se kterým bylo sehráno několik představení pro děti. V tomtéž roce Vojan zaniká (jeho existence tedy trvala pouze rok), ale divadlo se v jednotě hrálo dál, byť ve složitých podmínkách, protože chybělo jeviště.

Obrat nastává po roce 1936. Divadelníci mají jeviště a nácvik her pokračuje. 25. dubna a 6. května 1937 je uvedena opereta Jaroslava Jankovce *Odtroubeno*, 27. a 28. října téhož roku hrají dorostenci dramatickou pověst *Jánošík* od Petruše a konečně v listopadu opět opereta *Cikánská krev* bratří Branaldů. Se souborem dospělých spolupracuje rajhradský rodák, člen Zemského divadla v Brně Konstantin Mátl, s dorosteneckými divadelníky pracuje Ludmila Peškařová, která také na řadě sokolských akcí vystupuje.

Druhá světová válka sokolskou divadelní činnost utlumila, ale na divadlo se v Rajhradě nezanevřelo. Po roce 1945 se divadlo opět plně rozvíjí. Se sokolskými divadelníky střídavě pracují Anna Horáková-Zimmermannová, Karel Bednář a Jiří Svoboda. Karel Bednář založil dětský sokolský divadelní soubor, se kterým nacvičil pohádkovou hru o dudákovi. Byla to hra, která byla napsána na motivy Tylova *Strakonického dudáka*. Premiéra byla 5. října 1946. Dětskému sokolskému divadlu se v dalších letech plně věnovala Anna Horáková-Zimmermannová, která nacvičila řadu představení. Za všechny jmenujme alespoň Kvapilovu *Princeznu Pampelišku* a pohádku *Sirotek z Radhoště*. Karel Bednář se v dalších letech věnoval divadlu dospělých, ale z mladých, bývalých členů dětského divadelního souboru vytvořil orchestr, který účinkoval na sokolských akcích Rajhradě i v blízkém okolí.

Dospělí sokolští divadelníci za režijního vedení Karla Bednáře a Jiřího Svobody úspěšně uvedli Jiráskovu *Filosofskou historii*, Stroupežnického *Paní mincmistrovou a Zvíkovského raráška*, Brdečkova *Limonádového Joa* a detektivku Agathy Christie *Deset malých černoušků*. Ze vzdělavatelských zpráv, které se pravidelně prováděly na všech jednáních výboru jednoty a na valných schůzích, vyplývá, že se ještě připravovala hra S. K. Macháčka *Ženichové*, která již nebyla uvedena. V souvislosti se začleňováním členů ČSM do

jednoty byla uvedena v roce 1949 hra Konstantina Simonova *Ruská otázka*. Další účast a práce svazáků ve vzdělavatelské činnosti byla značně liknavá. Vedle divadelních představení se nacvičovaly pořady kabaretní, které se uplatnily zvláště při silvestrovských tanečních zábavách. Soubor s těmito kabarety zajížděl i mimo Rajhrad. Po tzv. únorovém vítězství pracujícího lidu v roce 1948 se tato činnost provozovala s velkými obtížemi. Po kabaretním představení v Rosicích v roce 1949 byli členové souboru vyšetřováni na rosické stanici SNB. Následoval zákaz činnosti kabaretní a následně byla ukončena činnost sokolského divadelního souboru. Divadelní práci se vedle Karla Bednáře, Jiřího Svobody a Vratislava Maršálka, věnoval ještě Josef Zoufalý.

K divadelní práci se Karel Bednář vrátil v roce 1950, kdy režíroval hru *Fialový mstitel* a o rok později Moliérova *Jíru Dandu*. V plánu byla ještě Goldoniho *Benátská maškaráda*, kterou - protože ji přeložil tehdejšímu režimu nevyhovující Frank Tetauer - odbor kultury ONV Židlochovice uvést hru nepovolil. Pod vlivem této situace a následujícího vývoje padesátých let byla divadelní činnost v jednotě ukončena.

Zestátněním kinematografie se mění i postavení kinoodboru. Sokolské kino Svět se mění na Kino MNV Rajhrad. Vedoucím kina zůstává nadále František Martiník, který s jednotou spolupracuje po stránce organizační do roku 1958, kdy kino sokolovnu opouští. Je přestěhováno do budovy bývalé orlovný, která se v souvislosti se zahájením filmových představení přejmenovala na Besední dům.

- *Do této kapitoly vložit ilustrace: Koncert-TGM a notový materiál Viléma Petru*

Kapitola 8 – Sokolské tábory

Počátky táborů organizovaných rajhradským Sokolem spadají do období po 2. světové válce. V roce 1946 byl pod zříceninou Ketkovského hradu uspořádán sokolský stanový tábor. Vedoucím byl Leopold Duchoň. Táborníci prožili čtrnáct dnů „zálesáckého“ života v nádherném údolí Oslavy.

V roce 1948 jednota získala jako konfiskát chatu na Karlově v Jeseníkách. Ta měla sloužit rekreaci členstva – a zpočátku tomuto účelu také sloužila. Jednota zde v létě uspořádala tábor, kterého se zúčastnilo třicet dětí. Cena čtrnáctidenního pobytu byla i na tehdejší poměry velmi levná – pouhých sto korun. Bylo to umožněno nejen tím, že děti neplatily žádný poplatek za ubytování, ale i levným stravováním – zeleninu dodával táboru rajhradský zahradník Kalvoda a maso řezník Mlčák. Podle vzpomínek Jiřiny Srnkové se z Rajhradu poslal vlakem jeden velký pletený koš napěchovaný zeleninou, druhý velký koš naplněný masem a uzeninami, táborníci v Malé Morávce oba koše vyzvedli a odvezli na káře až do Karlova, kde koše vyložili. Do prázdných košů se pak dal lísteček se vzkazem, jaké potraviny se potřebují a koše byly poslány vlakem zpět do Rajhradu. Netřeba ani dodávat, že jak zahradník Kalvoda, tak řezník Mlčák své produkty táboru prodávali za mírné ceny a mnohé věci dali i zadarmo. Údržba byla rok od roku náročnější a tak roku 1954 jednota chatu v Karlově prodala.

Poslední tábornickou akcí poválečného období byl rajhradský sokolský podtábor v rámci Budovatelského tábora v Orlických horách ve Velké Zdobnici v roce 1950. Tento tábor byl organizován sociálním odborem ONV Židlochovice. Hlavní vedoucí tohoto tábora byla Marie Blaháková - Peloušková.

Na tradici sokolských táborů pak navázali až po čtyřiceti letech rajhradští šachisté. Šachový oddíl Sokola Rajhrad hledal vhodnou formu pro prázdninového vyžití svých žáků, a předseda oddílu Miroslav Hurta se rozhodl takový tábor uspořádat.

První tábor proběhl v létě 1990 Boskovicích a byl pořádán ve spolupráci s Pionýrskou skupinou Jana Krejčího v Rajhradě. Polovinu tábora tvořili pionýři, druhou půlku šachisté. Stanovému táboru u rybníka, kde se vařilo v polní kuchyni, nepřálo počasí – téměř jedenáct dní ze dvoutýdenního tábora propršelo. Mokro a vlhko bylo všude, množství bahna, ve kterém se na konci brodili všichni až po kolena, bylo stále větší. Ukázalo se však, že šachistům špatné počasí nevadí, protože se cele mohou věnovat šachové hře. Přes nepřízeň počasí se dětem na táboře líbilo – a to byl popud organizovat tábory dál.

A tak v roce 1991 poprvé zorganizovali rajhradští šachisté tábor, který byl cele zasvěcený šachu. Proběhl ve dnech 13.-25.srpna na rekreační základně závodu Svit Hrušovany u Brna v Ivančicích – Stříbském mlýně a zúčastnilo se jej 80 mladých šachistů z Moravy a východních Čech. Cena dvoutýdenního pobytu tehdy činila 800,- Kčs. I když pro organizátory to byl krok do neznáma, ukázalo se, že o tábor je mezi dětmi zájem a kapacita základny byla beze zbytku naplněna.

Metodické oddělení Československého šachového svazu věnovalo každému účastníkovi metodickou publikaci. Pro děti byl připraven zajímavý program. Vždy dopoledne probíhaly turnaje o výkonnostní třídy, odpoledne bylo vyhrazeno nešachovému programu – koupání, vycházkám, fotbalovým utkáním apod., proběhla klasická i veselá olympiáda. Jeden den byl věnován výletu do Moravského Krumlova, kde děti navštívily stálou expozici obrazů Alfonse Muchy Slovanskou epopej. Pravidelně večer probíhaly šachové tréninky pod vedením mezinárodních mistrů Pavla Davida a Petry Vlasákové-Hájkové. Svými sportovními výkony potěšili rajhradské organizátory i jejich vlastní svěřenci – Bohuslav Křena vyhrál turnaj o II. výkonnostní třídu a na turnaji o třetí výkonnostní třídu dělil první místo rajhradský Vaculka s Otěpkou ze Sokola Slavičín.

Na táboře v Boskovicích a Ivančicích vznikl tým spolupracovníků, který pak na táborech působil v dalších letech – za všechny dlouholeté spolupracovníky jmenujme aspoň Janu Furchovou z Holasic, ing. Zdeňka Lacha a Zdeňku Lachovou z Rajhradu, ing. Elen Klaškovou a Kateřinu Klaškovou z Rajhradic, manžele Oldřicha a Helenu Nechvátalovy z Brna. Když ivančická základna byla v dalším roce po privatizaci zrušena, nabídl pomoc další pořadatel šachových táborů Jan Gorčák z Bučovic a společnými silami byl zorganizován tábor ve Vřesovicích u Kyjova. V roce 1994 se k týmu přidal ing. Libor Diviš z Tetčic, čímž byl základní okruh organizátorů, který v podstatě funguje dodnes, dotvořen.

Základna ve Vřesovicích u Kyjova je tvořena pevnou budovou, kde se nachází sklad, jídelna a kuchyně a sociální zařízení, sedmi chatkami a třiceti stany. Pobývat zde může až devadesát lidí. Nedaleký rybník a osvětimanská přehrada skýtají dostatek možností ke koupání a k výletům na lodičkách, krásné okolí Chřibů přímo vybízí k procházkám – les je přímo za humny. Účastníci jsou na táboře rozděleni do tří výkonnostních turnajů, nejzkušenější hráli téměř každé dopoledne turnaj se zápočtem na listinu ČR. Probíhají rozборы partií, šachové přednášky, simultánky a doprovodné turnaje. Najde se i čas na koupání a na vycházky do blízkého okolí, na drobné hry a soutěže, boje o vlajku, míčové hry, noční hru a táborovou olympiádu. Nikdy nechyběly klasické táboráky a zpěv při kytáře. Táborový program posledních let vhodně zpestřují ukázky rytířských soubojů ze 14. století provedené skupinou historického šermu SJHŠ Ultimatum dei gratis.

Táborové výlety bývají nasměrovány buď do Kyjova, kde jednou za čtyři roky probíhají největší tradiční místní folklórní slavnosti – Slovácký rok. Táborníci tak mohou zhlédnout středověký jarmark, podívat se na průvod, jež tvořilo 1200 krojovaných účastníků slavností z Kyjovska a Ždánicka, obdivovat vystoupení folklórních souborů či se zúčastnit spousty doprovodných atrakcí, jež jsou pro dětské návštěvníky připraveny, nebo na romantickou zříceninu Cimburk, jež zásluhou nadšenců pozvolna povstává z trosek, či na

turisticky atraktivní hrad Buchlov a zámek Buchlovice anebo i staroslavný Velehrad s nedalekým velkomoravským skanzenem v Modré.

Šachové tábory sklídily úspěch, děti, které zde byly, chtěly jet znovu, na tábor se hlásily i děti z oddílů na severní Moravě, z Čech i ze Slovenska. Zájem více jak dvojnásobně převyšoval kapacitu základny. Proto již v roce 1993 byly uspořádány dva běhy tábora. Protože v dalších letech majitel základny ji rajhradským šachistům nemohl poskytnout na více než 14 dní, byl v roce uspořádán další tábor v Kloboučkách u Bučovic a ve Stražisku u Prostějova. Obě dvě základny byly tvořeny zděnou budovou a chatkami a zvláště na Stražisku šlo o velmi pěkné a příjemné prostředí. I zde byl šachový program vhodně prokládán sportovními a zájmovými aktivitami dětí.

V roce 1998 přišel Miroslav Hurta s myšlenkou uspořádat šachový tábor u moře. Byla navázána spolupráce s cestovní kanceláří Carlotour a zorganizován devítidenní pobyt v Portu Santa Margheritta na předměstí severoitalského Caorle. Caorle, ležící na pobřeží mezi proslulými Benátkami a Bibione, je překrásné letovisko s dlouhou písčnou pláží, historickým jádrem města, ale i řadou luxusních hotelů. Účastníci bydleli v hotelu, zajištěna byla plná penze (vařila se česká jídla, stravu zajišťovala cestovní kancelář). Oproti klasickým šachovým táborům zde na tento tábor mohli jet i nešachisté a i dospělí. Vytvořila se tak tradice, že je povolena účast i dospělým. Pořadatelé zajišťují dopravu, ubytování, stravu, pojištění a program, přičemž program je nepovinný a dospělí účastníci mohou volit i vlastní formu trávení volného času. Povinné je pouze dodržování režimu dne (budíčku, večerky a doba výdeje jídel).

V roce 1999 cestovní kancelář Carlotour odmítla zajišťovat stravu, a proto byla navázána spolupráce s cestovní kanceláří Tiptour dr. Žaludka. Tábor přesídlil do kempu Falconera na opačné straně Caorle. Naším organizátorům přibyla povinnost zajistit kuchaře, ale podmínky pro vaření byly uspokojivé a kuchařka Hana Toufarová vaří již několik let k plné spokojenosti všech strávníků. Kdo netouží zrovna po komfortu hotelového pokoje a stačí mu ubytování v prostorném stanu s jednoduchou stravou, musí být nutně spokojen. Stany jsou umístěny přímo vedle pláže u moře, velkou výhodou je skutečnost, že pláže se jen velmi pozvolna svažuje do moře, což je velmi vhodné pro děti a slabší plavce. Šachové turnaje se hrají pouze rekreačně, ve volnějším stylu, protože hlavní je koupání u moře a rekreace. Účastníci ochutnávají italskou zmrzlinu, mají možnost posedět v pravých italských kavárnách a pizzeriích, nezapomenutelné jsou večery strávené při kytáře na pobřeží moře, v němž se tajemně zrcadlí měsíc a občas se objeví světlo rybářské lodi. Pro velký zájem byl v roce 2003 tábor Itálii rozšířen o druhý turnus a od té doby děláme v Itálii dva běhy tohoto oblíbeného tábora..

Zásluhou nadšenců ze Sokola Rajhrad se tak postupně podařilo pro organizaci táborů vytvořit kolektiv úzce kooperujících organizací (Sokol Rajhrad, TJ Bučovice, ŠK Tetčice, Lokomotiva Brno) i široký okruh spolupracovníků, který je k pořádání takových akcí nezbytný.

V současné době je tak pořádán klasický čtrnáctidenní tábor ve Vřesovicích, dva týdenní běhy tábora v Itálii a týdenní tábor na Slovensku. Přestože v poslední době již naše tábory nejsou jedinými, na Moravě i celé České republice se se šachovými tábory doslova rozthl pytel, zůstává o pobyt ve Vřesovicích a v Itálii je takový zájem, že nejenže není problém tyto základny plně obsadit, ale většinou ten, kdo se nepřihlásí do konce dubna, musí být kvůli naplnění základny již odmítnut anebo čeká na případné uvolnění místa ve funkci náhradníka.

Na rozdíl od domů dětí a mládeže, jejichž pracovníci jsou za organizování táborů placeni, jedná se u šachových táborů vždy o práci bezplatnou a dobrovolnou, kterou lidé vykonávají ve svém volném čase. Za to jim patří velké uznání a poděkování.

Závěrem...

Rajhradský Sokol má za sebou sto let života - někdy úspěšného více, jindy méně. V každém případě má za sebou sto let usilovné práce, protkané radostí, zklamáním a někdy i ponížením. Co je však důležité, sokolský duch, sokolskou pracovitost a hrdost se nepodařilo nikomu a nikdy zlomit. A tak díky Vám, sestry a bratři, kteří jste po celých sto let v různých dobách i podmínkách budovali rajhradský Sokol. Věřme, že Sokol v Rajhradě nezahyne. Nechť bohatá minulost naší jednoty je příkladem pro další budoucí rozvoj. Před námi je přece další významný cíl - XIV.všesokolský slet v Praze. A na něm by naše jednota neměla chybět.

Starostové a předsedové Sokola

1905 – 1909	Adolf Walter
1909 – 1911	Ludvík Sojka
1911 – 1921	Josef Starnovský
1921 – 1925	Felix Heller
1925 – 1926	Josef Starnovský
1926 – 1927	Felix Heller
1927 – 1930	Cyril Klimeš
1930 – 1931	Václav Maršálek
1931 – 1947	Cyril Klimeš
1947 – 1948	Jaroslav Plch
1948 – 1949	Cyril Klimeš
1949 – 1955	Alois Vála
1955 – 1961	František Gregor st.
1961 – 1974	Jan Doležal
1974 – 1981	ing.Antonín Patočka
1981 – 2001	František Gregor ml.
2001 - 2008	PhDr. Jaroslav Maršálek
2008 -	Ing. Vladimír Ohlídál, CSc.

Prameny:

Sokolské kroniky a zápisové knihy

Vzpomínky sokolských činovníků

Výroční zprávy TJ Sokol Rajhrad

Zápisy z jednání Obecního výboru, Rady MNV, Místního akčního výboru Národní fronty, Obecního zastupitelstva, Obecní rady,

Materiály Sokolské župy J. Máchala a Krajského výboru Sokola

Obsah

Úvodem	2
Rajhradský SOKOL 1905 – 2005	2
Prolog	2
Kapitola 1 – Zrození a první roky života Sokola Rajhrad.....	3

Kapitola 2 – Období rozvoje 1927 – 1934	5
Kapitola 3 – Vrcholné období, léta 1935 – 1938	8
Kapitola 4 – Období okupace 1939 – 1945	9
Kapitola 5 – Vývoj po roce 1945	10
Kapitola 6 – Činnost sportovních oddílů.....	15
Cyklistika	15
Házená	15
Kopaná	15
Kulturistika.....	17
Lední hokej.....	17
Lehká atletika	18
Nohejbal	18
Odbíjená	18
Stolní tenis.....	19
Šachy	20
Šerm	21
Tenis	22
Turistika	22
Kapitola 7 – Sokol a kultura.....	23
Kapitola 8 – Sokolské tábory	25
Závěrem.....	28
Starostové a předsedové Sokola	28
Obsah.....	28

Petr Žižka – Miroslav Hurta

Malá kronika Sokola Rajhrad

K 100. výročí svého založení vydala v roce 2005 TJ Sokol Rajhrad nákladem 500 výtisků

Dokumenty a fotografie: archiv TJ Sokol Rajhrad

Grafická úprava: Petr Žižka, Jiří láznička

Tisk: Lpress, Křtiny

